

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Gerli Sutt

**SISSERÄNDAJATE
KOHANEMISPROTSESSIGA TOIMETULEK
PÄRNUS**

Lõputöö

Juhendaja: Liina Käär, MA

Pärnu 2018

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “ 2018.a.

TÜ Pärnu Kolledži Sotsiaaltöö korralduse osakonna juhataja

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sisserändega seotud teema aktuaalsus	8
1.1. Euroopa immigratsiooni mõjutavad sündmused maailmas	8
1.2. Sisserändega seotud statistika ja regulatsioonid Eestis	10
1.3. Kultuuridevaheline kohanemine	17
1.4. Kultuuridevahelised kontaktid migrantide ja sihtriigi elanike vahel ja uude ühiskonda immigrereerumist mõjutavad tegurid	23
1.5. Kodakondsus ning sisserännanutele pakutavad kohanemisteenused ja -toetused Eestis	26
2. Uurimus sisserändajate kohanemisprotsessiga toimetulek Pärnus	30
2.1. Sisserännanutele pakutavad kohanemisteenused ja -toetused Pärnu linnas	30
2.2. Uuringu kavandamine ja valim	32
2.3. Uuringu tulemused ja analüüs, sisserännanute seisukohad	35
2.3.1. Teadlikkus sisserände temaatikast	35
2.3.2. Pakutavad teenused ja toetused sisserännanute integreerumiseks	37
2.3.3. Mitteformaalne kogukondlik integratsioon Pärnu linnas	41
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	44
Kokkuvõte	51
Viidatud allikad	54
Lisad.....	59
Lisa 1. Eestisse ümberasustatud ja -paigutatud pagulased aastal 2017.....	60
Lisa 2. Intervjuu küsimustik ekspertidele	61
Lisa 3. Inglise keelne intervjuu küsimustik sisserännanutele.....	62
<i>Summary</i>	64

SISSEJUHATUS

Tänapäeval, kui piirid on avatud, on inimestel vabadus reisida pea igasse soovitud riiki. Lisaks meelelahutuseesmärgil reisimisele on võimalik teistes riikides endale sobiv töökoht otsida ning sihtriiki elama kolida, mida ka paljud inimesed teevad. Koolide õpilastele on palju võimalusi alustamiseks välismaal õpinguid või sooritamiseks praktikat. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikel on uue sihtriigi valimine ning sinna elama asumine lihtne, enamasti on eelduseks sihtriigi keeleoskus, kuid on riike ja ameteid, kus saab ka ilma tugeva keeleoskusega hakkama.

Soov avastada uut kultuuriruumi, õppida ja avardada maailmavaadet ei ole ainus põhjus, mis paneb inimesi võtma ette teekonda uude riiki. On ka inimesed, kes on sunnitud jätma kodu, pere, sõbrad ning lahkuma oma koduriigist. Selle põhjuseks on tihti turvalisuse ja inimväärsete elutingimuste puudumine, lootus leida endale ohutu elukeskkond ja elada kvaliteetset ning täisväärtuslikku elu. Selline teekond pole kerge, seda enam, et otsus elama asuda uude sihtriiki ei ole vabatahtlik vaid olude sunni põhjusel.

Viimastel aastatel on Eesti tänavapildis üha enam võimalik märgata inimesi, kes suure tõenäosusega pole siin sündinud. Üha enam saabub siia sisserändajaid, kes on tulnud riiki töö, õppe või vabatahtliku töö eesmärgil. Lisaks saabub Eestisse ka neid inimesi, kes on sunnitud oma kodumaalt lahkuma ning ei valda eesti keelt. Olgu põhjus mis tahes, võib igal Eestisse saabujal olla omamoodi erinevalt keeruline uues ühiskonnas kohaneda ja hakkama saada. Avalik-, era- ja kolmas sektor on Eestis küll loonud erinevaid teenuseid, et sisserändajatel oleks lihtsam uute elutingimuste ja kultuuriga kohaneda, kuid neis teenustes esineb ka puudujääke. See on üks põhjusi, miks suurel osal sisserännanute võib tekkida integreerumisel raskusi. Need raskused võivad püsima jääda ja süveneda pikema aja möödudes.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida Pärnu linna võimalusi tugivõrgustikuta sisserännanute integreerimiseks Eesti ühiskonda. Kavandatava uuringu tulemusi esitatakse soovitusena

Pärnu Linnavalitsusele loomaks paremaid võimalusi sisserrännanute kohanemiseks ümbritsevas ühiskonnaga. Samuti tahetakse lõputööga näidata Pärnu kogukonna olulisust uutele elanikele nende igapäevaelus.

Eesmärgi saavutamiseks on töö autor püstitanud järgnevad uurimisküsimused:

- Kuidas Pärnu kogukond mitteformaalselt saaks aidata sisserrändajaid ühiskonda integreeruda?
- Millised on peamised puudused sotsiaalvaldkonnas (sotsiaalteenustes), mis raskendavad sisserrändajate integreerumisprotsessi?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- tutvuda teoreetilise sisserrände alase teadusliku kirjandusega ning koostada teoreetiline raamistik;
- planeerida sisserrändajate teemaline uurimus ning seejärel koostada küsimustik ja valim;
- uurimisküsimustele vastuste saamiseks viiakse Pärnu linnas erinevate sihtrühma kuuluvate respondentidega läbi intervjuud, mis on vastavalt sihtrühmale kohandatud;
- analüüsida andmeid ja teha järeldused, mis esitatakse ettepanekutena Pärnu Linnavalitsusele sisserrändajate integratsiooni parandamiseks.

Autor kasutab oma töös kvalitatiivset meetodit. Uurimuse läbiviimiseks valitud sihtrühmadega viiakse läbi vastavalt neile kohandatud intervjuu. Sihtrühma kuuluvad sisserrändajad, tugiisikud, politseinikud, terapeutid ning kogukonna esindajad. Valimi suurus on 11 isikut.

Materjali otsitakse erinevatest teaduslikest ja erialastest allikatest, milleks on teadusartiklid, erialased raamatud, õigusaktid, erialaste uuringute raportid ning erialane ajakiri Sotsiaaltöö.

Töö koosneb kahest peatükist, mis omakorda on jaotatud alapeatükkideks. Esimene peatükk sisaldab endast teoreetilist käsitlust sisserrändega seotud teema aktuaalsusest maailmas ja Eestis. Töö teine osa keskendub lõputöö jaoks läbiviidud uurimusele ja selle analüüsimisele.

Autor tänab oma juhendajat, Liina Kääri, kes aitas kaasa töö koostamisele.

Töös kasutatavad põhimõisted ja lühendid:

Assimilatsioon – kui immigrant on omandanud vaid teatud oskused, mis on sobivad toimetulekuks ainult madala sissetulekuga päritolumaades ja eelduste kohaselt ei ole need oskused ülekantavad kõrgema sissetulekuga sihtriikides. (Chiswick & Miller, 2011, lk 503)

Akultuuratsioon – tähendab kohanemist ning uue kultuuri väärtuste ja normide omaksvõtmist (Rannut, 2010, lk 13).

EAS – Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (Siseministeerium, 2017, lk 2).

Integratsioon ehk lõimumine – ühiskonna kultuurilise, sotsiaalmajandusliku ja poliitilise sidususe kasvamine. Lõimumisprotsessile on iseloomulik oskuste, väärtuste ja teadmiste kujunemine, mis investeerib ühiskonna laienemisse tõhusa koostöö ja kahepoolse avatuse kaudu. (Kultuuriministeerium, 2014, lk 3)

JMK – Johannes Mihkelsoni Keskus (Vabariigi Valitsus, 2015, lk 12).

Kodakondsus – aluseks on ühised individuaalsed ja riiklikud kohustused, mis põhinevad kultuuril, elustiilil, poliitilisel struktuuril ja geopoliitilistel ning majanduslikel funktsioonidel (Ramazan & Ezlam, 2017, lk 802).

KOV – Kohalik omavalitsus.

Migratsioon – ümberpaiknemine, inimeste ümberasumine rahvusvaheliselt (Rändevalased mõisted, 2018).

Pagulane – välismaalane, kellele on 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni põhjal antud kaitse, on põhjendatult tõestatud repressioonikartus usu, rahvuse, rassi, ühiskondliku rühmkonna koosseisu olemise või poliitilise mõtteviisi alusel (Kasemets, Asser, Hannust, & Rahnu, 2013, lk 113).

Rahvusvaheline kaitse – välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadusega vastavuses olemisega sätestatud täiendava kaitse- ja pagulaspositsioon (UNHCR, 2016, lk 8).

Rahvusvahelise kaitse saaja – isik, kes on saanud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses sätestatud täiendava kaitse seisundi või pagulasseisundi (UNHCR, 2016, lk 8).

Ränne – püsiv elukoha vahetus, jaguneb sisserändeks ehk riigisisene ränne ja välisrändeks ehk erinevate riikide vaheline rändamine (Sirol, 2015, lk 7).

Sihtriik – riik, kuhu plaanib migrant elama asuda (Eesti Ajakirjanike Liit, 2012, lk 7).

Sisserändaja – inimene (ka tema pereliige), kes ei ole Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik (Asari, Maasing, & Luik, 2015, lk 8).

Uussisserändaja – isik, kes on seaduslikult elanud Eesti riigis vähem kui viis aastat (Siseministeerium, 2017, lk 2).

Varjupaigataotleja – välismaalane, kes Eestis viibides taotleb varjupaika ja kelle taotluse asjus ei ole kehtima hakanud lõplik otsus (Kasemets, Asser, Hannust, & Rahnu, 2013, lk 113).

Välismaalane – isik, kellel puudub kodakondsus või isik, kes omab kodakondsust muus riigis kui Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis, Šveitsi Konföderatsioonis või Euroopa Liidu liikmesriigis (Välismaalase rahvusvahelise kaitse andmise seadus 1. 2005).

1. SISSERÄNDEGA SEOTUD TEEMA AKTUAALSUS

1.1. Euroopa immigratsiooni mõjutavad sündmused maailmas

Ränne on ammustest aegadest olnud osa inimeste elust. Rände aluseks on uus suund, kas lähem või kaugem sihtkoht, on iga inimese enda valida. Vabadus on valida, mis vahenditel me oma rännet teostame ja kelle me oma rände kaaslaseks valime, kõigil meis aga sellist vabadust ei ole. Antud peatükis kajastab autor sisserände aktuaalsust, Euroopa immigratsiooni mõjutavatest sündmustest, tuuakse välja sisserändega seotud statistika ja regulatsioonid, kultuuridevahelisets kohanemisest. Lisaks annab autor ülevaate kultuuridevahelistest kontaktidest migrantide ja sihtriigi elanike vahel ja uude ühiskonda immigreerumist mõjutavatest teguritest.

Israeli vabadussõjast on möödunud juba peaaegu 70 aastat, kuid Lähis-Ida on senini Palestiina sõjapõgenike kriisist raputatud. Probleem on pikaajaline ning süveneb veelgi. Standardne lähenemine sõjapõgenikele on olnud kohelda neid kui lühiajalist humanitaarprobleemi, kuni nende koduriigis konfliktid lahenevad, kuid see on osutunud ekslikuks. Keskmiselt on põgenike-kriisi käes kannatanud tagasi pöördunud oma koduriikidesse alles 20 aasta möödudes. Sarnane valearusaam levis ka Süüria kriisi alguses, kui sõjapõgenikud võeti avasüli vastu teistesse riikidesse, seda arusaama põhjal, et Süüria valitsus on langemas. (Byman & Speakman, 2016, lk 48) Arusaadavalt lootsid Süüria sõjapõgenikud peagi oma koduriiki naasta. Kuid sõda Süürias kestab tänase päevani.

18. märtsil, aastal 2011 puhkesid Lõuna- ja Põhja- Süürias demonstratsioonid. Esialgsed protestiliikumised toimusid maapiirkondades ja äärealadel, kuid peagi liikusid üle kogu riigi. Ametivõimud kaasasid 2011. aasta aprilli lõpus appi sõjaväe, üritades demonstratsioone alla suruda. Nädalate jooksul muutusid protestid aga rahvaülestatõusuks noore Süüria presidendi, Bashar al-Asad'i vastu, mis lõpuks puhkes kodusõjaks. Süüria piirkondlikku ja rahvusvahelisse võitlusesse sekkusid ka U.S.A., Venemaa, Saudi Araabia, Qatar, Türgi ja Iraan. Nimetatud riikide sekkumine on Süüria kriisi ainult

teravdanud ja pikendanud. Sõjas, mis on kestnud juba seitse aastat, oli aastaks 2016 surma saanud peaaegu pool miljonit inimest. Umbkaudu kümme miljonit süürlast on kaotanud oma kodud, neist umbes kaheksa miljonit on oma kodud hüljanud ja riigist põgenenud. Ollakse arvamusel, et see on olnud ka Süüria riigikorra poolt tahtlik käitumine, et puhastada riik mässuliste toetajatest. (Zisser, 2017, lk 554–556)

Kuigi Süürias on käimas läbirääkimised konfliktide parandamiseks, on vähesed optimistlikul arvamusel heast riigi tulevikust. Isegi kui arutelud lähevad oodatust edukamalt, on riik endiselt varemtes. Ollakse realistlikel arvamustel, et Süüria sõjapõgenikel ei ole võimalust lähiajal kodumaale naasta. Seetõttu on arukas mõista Süüria sõjakriisi ajutise humanitaar hädaolukorra asemel, kui pealesunnitud migratsiooni ja ümberasustamist (Byman & Speakman, 2016, lk 48). Oluline on teadvustada ja mõista, et olukord Süürias lähiajal ei parane. On iga riigi enda teha, kuidas nad korraldavad sisserändajate integreerumist riigis, kuhu nad saabunud on. Peamine on mõista, et mida kergem on sisserändajatel integreeruda, seda rahulolevam on ka vastuvõtva riigi rahvas, sest võimalused kohalike ja sisserändajate vahelisteks erimeelsusteks on väiksemad. (Nõukogu otsus (EL) 2015/1601, 2015)

Enamik asüüli-taotlejaid on pärit madala ja keskmise sissetulekuga riikidest, kus süsteemselt kiusatakse taga vähemust ning väärkasutatakse inimõigusi. Viimaste aastate jooksul on tähelepanu püüdnud migrandid, kes ilma loata merd mööda asüüli-taotlemise eesmärgiga reisivad. Aastal 2015 ületas 1,8 miljonit migranti Vahemere ja Egeuse, mille on võimalikuks teinud liikumine läbi transiitriikide. Selline reisimine on aga ohtlik, mistõttu aastal 2014 oli kaks kolmandikku asüüli-taotlejatest mehed, 54% olid 18–34 aastased (neist peaaegu 80% mehed), üle veerandi olid alla 18 aastased ning alaealsed. Eelistatuimad riigid migrantidele on Norra, Šveits ja Saksamaa ning ka Itaalia, Kreeka ja Rootsi. (Hatton, 2017, lk 452)

Euroopa Liidu rändepoliitikas tehakse selget vahet liidu kodanike vaba rändamise õigus ja kolmandate riikide kodanike jaoks seatud sisenemise ja olemise tingimuste vahel. Esimesed sätted töötajate vabaks liikumiseks olid paika pandud juba 1957. aasta Euroopa Majandusühenduse asutamislepingus. 1992. aastal suurenes Euroopa Liidu kodakondsuse loomisega ka vaba rände õigus kogu Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikele ning hiljem laiendati antud õigus liidu mittekodanikest pereliimetele. Lisaks on välja töötatud

programm nagu Erasmus+, eesmärgiga võimaldada inimeste liidusisest rännet. Kolmanda riigi kodanike jaoks on jõustatud piirikontroll ja ka piirangud Euroopa Liitu sisenemiseks, kuid Euroopa Liidu kodanike liikumist liidus võib piirata ainult erandjuhtumitena. Enim tähelepanu pööratakse tingimuste ühtlustamisel välisstudengitele, sügavalt kvalifitseeritud töötajatele, teadlastele, hooajatöölisele ja peredele, kes liitu siseneda soovivad. Seadusliku rände soodustamise eesmärgiks on minimaliseerida ebaseaduslikku rännet. Selleks on välja töötatud erinevad direktiivid ning lisaks on Euroopa Liit sõlminud 17 lepingut kolmandate riikidega, sest Euroopa Liidus ebaseaduslikult viibivad või sinna sisenenud inimesed saata tagasi nende kodumaale. Erandjuhiks on Aafrika riigid, kellega ei ole Euroopa Liidul õnnestunud kokkuleppeid sõlmida ning mille tagajärjeks on tõsine väljakutse põgenike kriisi ajal Euroopa Liitu õigusvastaselt saabunud sisserändajate tagasisaatmisega nende päritoluriiki. (Maasing & Asari, 2017, lk 45)

Sisserändajad, pagulased, põgenikud- nad kõik on tavalised inimesed, keda eristab asjaolu, et nad põgenevad tagakiusamise, vaesuse ja surma eest. Nende eesmärk on inimlik: leida inimväärset elutingimused. Olenemata sihtriiki jõudmise viisist, tunnevad sisserändajad end üksikuna, ka juhul, kui nad rändavad koos oma perega. Kõige enam vajavad sisserändajad toetavat kogukonda. Ning kui võimalused on kättesaadavad, on sisserändajad aktiivsed neist kinni haarama. (Strömpl, 2016, lk 62)

Euroopa immigratsiooni enim mõjutanud sündmus on Iisraeli vabadussõda, mis on kestnud juba peaaegu 70 aastat. Selle sõja tõttu on sunnitud lahkuma oma kodudest ja tavapärasest keskkonnast ning sunnitud kohanema uue kultuuriga enim inimesi. On riike, kes on valmis vastu võtma sõjapõgenikke ning ka neid riike, kes tänasel päeval selleks uueks ja tundmatuks kogemuseks täielikult valmistunud ei ole. Nendes riikides on ka inimesi, kes ei ole valmis uusi kultuure enda ühiskonda aktsepteerima ning on ka neid, kes teevad seda hea meelega.

1.2. Sisserändega seotud statistika ja regulatsioonid Eestis

Kuigi eelistatuimad riigid migrantide jaoks on Šveits, Norra, Itaalia, Saksamaa, Kreeka ja Rootsi, on ka neid riike, kuhu migrantid vabal tahtel ei lähe, vaid saadetakse. Siinkohal peetakse „saatmise“ all silmas migrantide ümberpaigutamist teistesse Euroopa Liidu liikmesriikidesse. Eesti on üks Euroopa Liidu riikidest, kes sõjapõgenikke vastu võtab.

1930. aastateks saavutas Eestis sisse- ja väljarände laine tasakaalu ja kümnendi teisel poolel võttis sisseränne vähesel määral ülekaalu. Eestist sai pärast Teist maailmasõda umbes pooleks sajandiks sisserände riik, mida iseloomustas aastatel 1944–1945 varane sisserände aktiveerumine. Teistes riikides, mis olid slaavi rahvastikuga vabariigid, toimus sel ajal kiire kasv rahvastiku seas. See tagas aga väljarände teistesse Nõukogude Liidu osadesse, kaasa arvatud Eestisse. Rännet võimendas toleaeagne riiklik poliitika. Sisserände põhjusena toodi välja tööjõuvajadus, kuid põhjus võis seisneda ka soovis hõlmata uued maa-alad sisserännanute abil Nõukogude Liidu alla. Alguses saabuti Eestisse peamiselt Venemaalt, kuid hiljem ka kaugematest riikidest. Kõige tugevamaks saab pidada sisserännet Eestisse Teise maailmasõja järgsetel aastatel, kui ränne ületas 10 000 inimest aastas. 1960. aastal toimus Eestis teine suurem sisserändelaine. Aastatel 1945–1989 toimus teistest rahvustest eestimaalaste suurenemine rohkem, kui üle kümne korra (3%-lt 38%-le). Nõukogudeaegse sisserände mõju ulatub rohkelt välispäritolu rahvastiku kaudu ka tänapäeva ja tulevikku. (Tammur, Puur, & Tammaru, 2017, lk 35–36)

Eesti rändepoliitika poolt on kehtestatud sisserändajatele teatud piirangud riiki sisenemiseks ning riigis viibimiseks. Antud piirangute aluseks on võetud päritolu, rändepõhjus ja sisserändajate arvulised andmed. Sisserände jaoks kehtestatud piirangud ei ole välja mõeldud hiljuti, vaid antud piirangud sisserändele on kehtestatud juba Eesti iseseisvuse taastamisest alates, milleks on sisserände piirarv ja elamisloa väljastamise alused. Antud korda mitmekesistatakse vajadusel ja viiakse sisse vajalikud muudatused, lähtudes ennekõike Euroopa Liidu õigustest ja tööturu vajadustest. (Maasing & Asari, 2017, lk 46)

Aastal 2017 saabus Eestisse elama 10 470 inimest ja lahkus kokku 5440 inimest. Esialgsete andmete põhjal on rändestatistika hindamine keerulisem, sest lisaks Statistikaametile täiendatakse rahvastikuregister teiste registrite andmetega ning hiljeb lisatakse mitte registreeritud rände residentsuse indeksi alusel rahvaarvu rehkendamise meetodikale. Lõpliku tulemuse saamine on raskem ja võib suurendada rändevoogusid. Väljarände suurenemise põhjus on tingitud põhiliselt asjaolust, et Eesti kodanikud lahkuvad riigist registreerimata. Sisserände suurenemise põhjuseks on tagasiränne, mida ei kajastata rahvastikuregistris, põhjusel, et eelnev lahkumine riigist ei olnud

registreeritud. (Sõstra, 2018, lk 1) Rahvaarv on riigile väga oluline näitaja ja kõikides hinnangutes ja analüüsidest on kasutusel võimalikult täpne ja sama rahvaarv (Maasing, Tiit, 2016, lk 5).

Rände põhjuseks on tihti majanduslikult paremal järjel riiki rändamine. Sageli tehakse seda isegi lähedaste, koduse kultuuriruumi ja ühiskondliku positsioonist kaotuse hinnaga. Nõukogude Liidu ajajärgus oli Eesti sihtriigiks teiste liiduvabariikide jaoks. See on ka põhjus, miks Eestis on endiselt peamiselt slaavi päritolu sisserännanuid. Peale taasiseseisvumist ning piiride avanemisega kõrvutatakse Eestit üha enam teiste riikidega. Antud konkurentsis on Eesti koht siiski jäänud tagasihoidlikuks ja on muutunud lähetriigiks. Eestisse saabub üha enam uusi inimesi erinevates maailmapaikadest, lisaks on Eesti vastu säilinud huvi ka idast saabujatel. Seetõttu ollakse arvamusel, et on tähtis teha vahet isikutel, kes on tagasirännanud ja inimestele, kes on uued sisserändajad Eesti riiki. (Meres ja Tammur, 2011, lk 22)

Varasemalt, aastatel 2008–2013 on Euroopa Liidu kodanike ränne Eestisse vaikselt kasvanud. Peamiseks rände põhjuseks on olnud õppimine või töötamine. Euroopa Liidu kodanike sisserände kõige suurem tõusujoon oli aastal 2013. Aastal 2008–2013 oli Eestisse registreerinud Euroopa Liidu elanikest 3839 Soome kodanikud, 1545 Saksamaa kodanikud ja kõige väiksem arv oli Läti kodanikke 1487 isikut. Peamiselt on sisserändajad tööealised inimesed kelle vanus on keskmiselt 25–64 eluaastat. Suure osa sisserännanutest moodustavad noored vanuses 20–24 eluaastat, rände põhjus on õppimine Eestis. Sisseränne kolmandatest riikidest Euroopa Liitu on viimastel aastatel kasvanud ja on kolmandatest riikidest saabunud sisserännanuid on rohkem, kui Euroopa Liidu liikmesriikidest. Kõige rohkem saabub Eestisse sisserännanuid Venemaalt (6315 inimest), Ukrainast (3698 inimest), USA, Hiina ja Türgi. 2011. aastal vastu võetud elamislubade positiivne otsus suurendas sisserännet Eestisse suuresti. (Kallas & Pohla, 2013, lk 3–4)

Peale Eesti iseseisvumist on suureks väljakutseks nimetatud eestivenelaste lõimumist Eesti ühiskonda. Eestivenelaste lõimumisele on kulutanud Eesti riik viimase 25 aasta jooksul palju ressursi ja raha. Vähem on tähelepanu alla sattunud uussisserändajad, ka neil on eesmärk ja vajadus Eesti ühiskonnas lõimida. Aastatel 2010–2014 saabus Eestisse umbes 17 100 inimest. Antud sisserännanutest oli umbes 7300 eestlast, 5400 ukrainlast

ja venelast. Lisaks võttis Eesti 2016. aasta sügisel vastu Euroopa rändekava alusel 60 Süüria sõjapõgenikku. (Realo, 2017, lk 121)

2017-dal aastal võttis Eesti vastu kokku 161 pagulast (vaata lisa 1), enamus neist pagulastest paigutati ümber Kreekast, kuid oli ka neid pagulasi, kes saabusid siia Türgist. Suuremal määral ümberpaigutatud pagulastest olid algselt Süüria kodanikud, 24 ümberpaigutatud pagulastest olid pärit Iraagist ning kahel ümberpaigutatud pagulase kodumaaks oli Jeemen. Ümberasustatud ja -paigutatud pagulased hajutati elama üle Eesti, valitud piirkondadeks osutusid Põlvamaa, Pärnumaa, Harjumaa, Järvamaa, Viljandimaa, Läänemaa, Tartumaa ning Lääne Virumaa. (Vabariigi Valitsus, 2017)

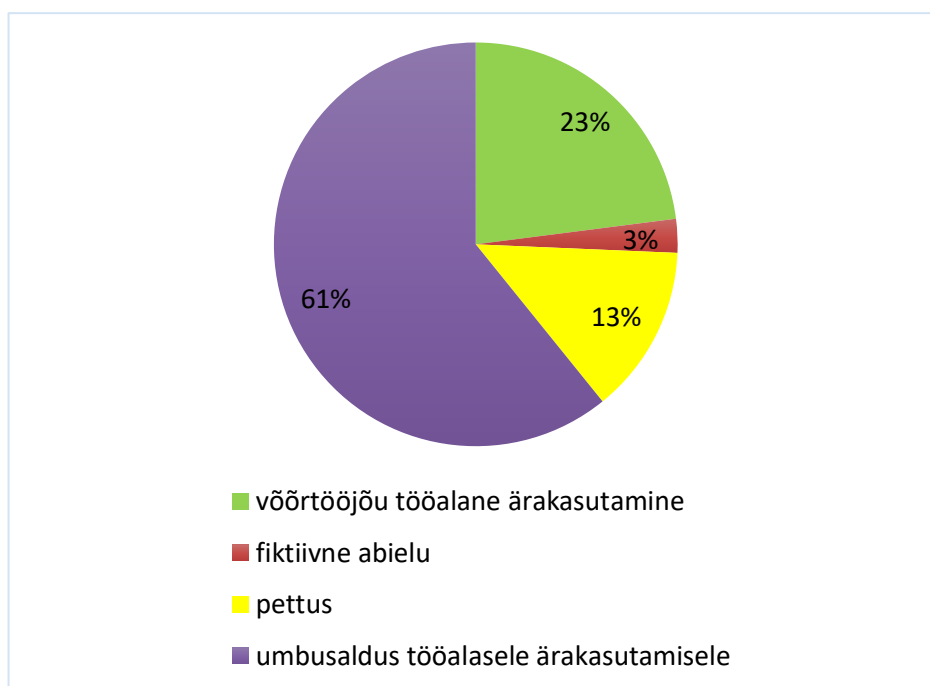
2015. aasta juulikuu seisuga oli rahvusvahelise kaitse saanud (pagulane) Eestisse saabunud 105. Neist 19 siia saabunud pagulastest ei olnud veel täisealised, neli lapsehoolduspuhkusel ja neli olid pensioniealised. Kaheksa pagulast elas välismaal ja kasutas õigust liikuda ilma piiranguteta. Seitsme rahvusvahelise kaitse saanu eluasemest ja tegemistest ei olnud ametnikud teadlikud. Ülejäänud 27 omasid töökohta ja 36, kes olid töötud, elatusid riigi ja KOV pakutavatest toetustest. Viimased 19 elasid varjupaigataotlejate vastuvõtukeskuses, kuna olid alles hiljuti kaitse saanud. Eestis elavad rahvusvahelise kaitse saanud on endale töökoha leidnud enamasti tootvas ja teenuste sektoris. Kõik töötavad pagulased tasuvad makse ja seega panustavad Eesti maksupoliitikasse. (Pajumets & Belitšev, 2016, lk 1–2)

Pagulasseisundi staatus väljastatakse pagulasena tunnustatud välismaalasele. 1951. aastal väljastatud pagulaskonventsiooni järgi peaksid saama pagulased teatud aja pärast suurema koguse õigusi, kuna nende ühendus vastuvõtva riigiga tugevneb. Sellega seonduvalt võimaldab konventsioon pagulastele püsiva aluse, millele toetudes saavad pagulased vähehaaval uuesti üles ehitada oma majandusliku ja sotsiaalse iseseisvuse. (UNHCR, 2016, lk 14)

Eestis reguleerib sisserännet Eesti Vabariigi immigratsiooniseadus. Seaduse eesmärk on kaasa aidata Eesti Vabariigi püsirahvastiku arenemisele, püsima jäämisele ja õiguste kaitsele. Uussisserändajatele on mõeldud kohanemisprogramm, millele suunab Politsei- ja Piirivalveamet (Kohanemisprogramm, 2014, § 2 lg 1) Uussisserändajatele mõeldud kohanemisprogrammi eesmärk on toetada lõimumist ja rändeotsust, et

uussisserändajatel oleksid teadmised ühiskonna toimimisest, töö, õppimise ja muu eluoluga kaasnevast. Kohanemisprogrammi 3. jaotises on välja toodud kohanemisprogrammi sisu, mis sisaldab nii baasmoodulit ja keeleõpet kui ka teemamoduleid (Kohanemisprogramm, 2014, § 6): töö- ja ettevõtlus, õppimine, teadus, perekond, rahvusvaheline kaitse, lapsed ja noored. Keeleõppes peab isik osalema 80 akadeemilist tundi ning omandama keeleoskuse tasemel A1.

Inimkaubanduse ennetamise ja ohvrite abistamise nõustamisliini teenuse aruandest (Blumberg, 2018) on selgunud, et üha enam on Eestisse sisserännanute hulgas välismaalase passiga inimesi (enamus kõneleb vene keelt). Sisserännanud, kes saavad Eestisse tööeesmärgil, on kõige populaarsem töövaldkond ehitussektor ja erinevad hooajatööd. Eestisse rännanud inimesed otsivad ükskõik millist tööd, mis sageli on allapoole nende realselt omandatud oskusi. Need inimesed on olude sunnil pidanud oma põhikutsele juurde õppima midagi muud, mis aitab neil Eestis vajaminevat tööd leida. Joonisel 1 on näha protsentuaalselt antud uuringust selgunud peamised probleemid seoses sisserändega Eestis. (Blumberg, 2018, lk 1).

Joonis 1. Probleemid seoses sisserändega Eestis. Allikas: Blumberg, 2018, lk 1.

Eestisse sisserännanute hulgas ei ole ainult liht- ja oskustöölised. Siia saabuvate sisserändajate hulgas on ka talente, mis selgub „Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks“ uuringutulemuste kokkuvõttest (Kallas *et al.*, 2014), et välistalentide meelitamine ja nende mugandamise eest ühiskonnas kannavad rolli Eesti ülikoolid. Antud organisatsioonide töötajad nõustuvad neile antud rolliga, kuid on arvamusel, et riik ja KOV peaksid suuremat tähelepanu pöörama avalike teenuste kättesaadavusele. Tähtis oleks pakkuda rohkem keeleõpet ja võimalust Eesti kultuuri tundma õppida. Suurimaks probleemiks arvatakse olevat ingliskeelsete kooli- ja lasteaiakohtade vähesust. Soovitakse lihtsamini kättesaadavat infot ja et riik lihtsustaks elamislubade taotlemise tingimusi/protsessi. (Kallas *et al.*, 2014, lk 4)

Välismaalaste Eestisse saabumise reguleerib välismaalaste seadus (2009). Välismaalaste seaduse 3. jaotises on toodud välja välismaalase õigused (Välismaalaste seadus, 2010, § 10):

- (1) Eestis viibivale välismaalasele tagatakse Eesti kodanikuga võrdsed õigused ja vabadused, kui põhiseaduses, käesolevas seaduses, muus seaduses või Eestile siduvas välislepingus ei ole sätestatud teisiti.
- (2) Välismaalasele tagatakse rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normidest ja rahvusvahelistest tavadest tulenevad õigused ja vabadused.

Seaduse kohaselt on Eestis ajutiselt viibiv või Eestis elav välismaalane kohustatud juhinduma Eesti õigusaktidest ja Eesti põhiseaduslikkust korrast. Välismaalane peab austama Eesti põhiseaduslikke printsiipe ja väärtusi, õigusel, vabadusel ning õigusel tuginevat riiki. Järgima Eesti ühiskonna korraldust, keelt ning kultuuri. Välismaalased, kel on mingil põhjusel soov hakata Eesti kodanikuks, on võimalus taotleda Eesti kodakondsust. Kodakondsuse seaduses on välja toodud tingimused Eesti kodakondsuse saamiseks ning vastavalt sellele peab välismaalane (Kodakondsuse seadus, 1995, § 6):

- (1) olema vähemalt 15-aastane;
- (2) omama pikaajalise elaniku elamisluba või alalist elamisõigust;
- (3) oskama eesti keelt vastavalt käesoleva seaduse §-8 sätestatud nõuetele;
- (4) tundma Eesti Vabariigi põhiseadust ja kodakondsuse seadust vastavalt käesoleva seaduse §-s 9 sätestatud nõuetele;

- (5) omama legaalselt püsivat sissetulekut;
- (6) olema lojaalne Eesti riigile;
- (7) andma vande: „Taotledes Eesti kodakondsust, tõotan olla ustav Eesti põhiseaduslikule korrale.

Kodakondsuse saamise, taastamise taotlemiseks (ning ka kodakondsusest vabastamiseks ja loobumiseks) on Eesti riigis eraldi esitatavate andmete ja dokumentide loetelu. Taotlemise esitamiseks on kehtestatud eraldi nõuded, isiku taotluse registreerimise ning menetluse võtmiseks on loodud tõendi vorm. (Kodakondsuse seaduses..., 2017) Kodakondsuse taotlejal tuleb lisaks tasuda riigilõiv, mille tasumine toimub riigilõivuseaduse sätestatud määras. (Kodakondsuse seadus, 2015, § 2²) Kodakondsuse seadusest § 3 on välja toodud mitme kodakondsuse omamise erisused. Isiku puhul, kes omandab või saab alaealisena Eesti ja ka mõne teise riigi kodakondsuse, peab kolme aasta jooksul peale 18-aastaseks saamist loobuma Eesti või mõne teise riigi kodakondsusest. Kui isik on saanud Eesti Vabariigilt või mõnelt muult Euroopa Liidu liikmesriigilt rahvusvahelise kaitse on antud seadus erinev, neile isikutele ei kohaldata kodakondsusest vabastamise nõuet. (Kodakondsuse seadus, 2015, § 3) Välismaalane, kes on Eesti riiki saabudes olnud üksi ja leiab endale riigist endale kaaslase (Eesti kodaniku) ja nad otsustavad pere luua, siis nende laps omandab sünniga Eesti kodakondsuse. Ka juhul, kui lapse isa sureb (isa, kes oli surma hetkel Eesti kodakondsuses) saab laps Eesti kodakondsuse. Ning ka juhul, kui leitakse Eestist vanemateta laps, tunnistatakse lapse eestkostja taotluse alusel kohtu korras Eesti kodakondsuse omandanuks sünniga. Lisaks ei tohi sünniga omandatud kodakondsust kelleltki ära võtta. (Kodakondsuse seadus, 2015, § 5)

Peale Teist Maailmasõda toimuma hakanud sisserände peamiseks põhjuseks oli tolleaegne poliitika. Olulisel kohal oli tööjõuvajadus ning eesmärk saada uued maa-alad sisserännanute abil Nõukogude Liidu alla. Nõukogudeaegse sisserände mõju ulatub tänapäeva, kuna endiselt on Eesti riigis slaavi päritolu sisserännanud esikohal. Siiski ei ole vene rahvusest sisserännanud ainukesed, kel huvi Eesti riigi vastu, üha enam tärkav huvi on ka idast saabujatel. Põhjused sisserändeks on erinevad, kuid Eesti riik on sisserändega nõustunud, on oluline, et siia saabujatel oleks ka õiglased tingimused uue elu alustamiseks.

1.3. Kultuuridevaheline kohanemine

Uue olukorra ja keskkonnaga toimetulek võib osutuda keeruliseks. Mida suurem erinevus on sisserändaja päritolumaa ja sihtriigi vahel, seda raskem saab olema kohanemisprotsess. Muidugi on inimesed erinevad ja nende toimetulek erinevate olukordade ja keskkonnaga on erinev, mõjutades sellega ka kohanemist uues keskkonnas. Järgnev alapeatükk keskendub sellele, millised võivad olla erinevate kultuuride vahelised kontaktid, mis on assimilatsioon ja mida tähendab sisserändaja jaoks teise kultuuri elementide ülevõtmine. Lisaks annab töö autor ülevaate lõimumisest ning, täpsemalt lõimumiskavast Eestis.

Igale kultuurile on omane erakordne mõtlemisviis, mis on tekkinud kultuurile omasele looduskeskkonnale, ajaloole, eluolustikule ja religioonile. Selle kõige kujunemisele on abiks olnud käitumiskultuur, kunst, muusika, keel, käitumis- ja kommunikatsiooni tavad ning kirjandus. Kultuure aitab eristada nende territoorium, kuna iga kultuur on arenenud oma piirkonnas. Loodusest on tingitud elanikkonna elurütm ning see ilmneb ka kultuurile omases karakteris. Tähtsal kohal on religioon, mis on abiks maailma mõistmisel, osutab suuna elufilosoofiale ja toimingutele. Religiooni väärtused ehk tabud on midagi, millest ei loobuta. Igale kultuurile on omane keel, mis aitab inimestel end väljendada, jagada teistega oma maailmavaadet ja elufilosoofiat. Siiski alati ei ühti keel ja kultuuri territoorium. Suhtlemisel ei piisa alati, kui osapooled annavad sõnumit edasi verbaalse keele abil, olulisel kohal suhtlemises on kehakeel. See väljendub žestides, näoilmes ja liikumises ning mitteverbaalse keele märgid ei kattu alati eri kultuurides, mis võib põhjustada vääriti mõistmist. Erimeelsusi kahe kultuuri vahel soodustab ka asjaolu, et osadele kultuuridele on omane keskenduda ajale ja tähtaegadest kinnipidamisele. On kultuure, kes on paindlikud ja suunatud inimestevahelistele suhetele. Neile ei ole oluline pidada kinni tähtaegadest, olulisel kohal on inimestevahelised suhted ja see hetk, milles parajasti viibitakse. Kultuuridevahelisel kohanemisel on oluline roll veel ruumitajul, kuna on kultuure, millesse kuulujatele on oluline omada palju ruumi enese ümber, näiteks eestlased. Ning on kultuure, kes eksisteerivadki lähestikku ja ei vaja üksiolemiseks ruumi, privaatsus saavutatakse juba kõnelemise lõpetamisega. (Ojakäär, 2009, lk 33–35)

Multikultuursus on üheks oluliseks osaks kultuuridevahelisel kohanemisel. Multikultuurne on oma tähenduselt kahe või enama erineva kultuuri koos või lähestikku

eksisteerimine, mis eeldab mingil tasandil pinnapealset sotsiaalset suhtlust ja tolerantsust, kuid nende kultuuridevaheline suhtlus ei küündi siiski sügavamale tasandile. Tähtis on piirideülene mõtteviis, mis aitab kaht või enamat koos elavat kultuuri nende kultuuripiiridest üle küündimise. See on oluline, kui soovitakse tahtlikult koos ühist kogukonda ehitada ja kaht erinevat kultuuri jäädavalt ühendada. Kultuuridevahelisust saab selgitada kui sotsiaalseid struktuure ja koostoimeid, mida mõistetakse austuse, mõistmise, vabaduse, võrdsuse, mitmekesisuse alusel. (Velasco, 2015, lk 87)

Lõimumiseks nimetatakse vastastikust protsessi, milles migrant ja sihtriigi ühiskond võtavad mõlemad osapooled omaks teadmised ja oskused ning nendest arenevad väärtushinnangud, mis panustatakse ühiskonna edendamisse. Tulemuseks on kahanev ühiskonnaliikmete ebavõrdsus ja sotsiaal – majanduslik ebavõrdsus, mis on tingitud kultuurilistest, religioossetest, rahvuslikest ja keelelisest kuuluvusest. (Rahvusvaheline Migratsioon, 2014, lk 4) Kultuuridevahelise lõimumise hõlbustamiseks, koostatakse kultuuridevahelise lõimumise arendamiseks lõimumiskavad, mis on riigiti erinevad. (Lõimuv Eesti 2020, 2014, lk 6)

Lõimumise eesmärk on tugevdada riigi identiteeti, selleks on oluline kaasata riigi elanikke ühiskonna arendamisse. See eeldab, et igal püsielanikul on võimalik toimekalt osa võtta demokraatliku ühiskonna edendamises, eelduseks on kasvav kodanikuaktiivsus. Kahaneva rahvastiku puhul on oluline elanike ressursside mõjus ja pidev kaasamine. Elanike lojaalsusele oma riigi suhtes ja lõimumise motivatsioonile aitab kaasa eneseteostusvõimaluste olemasolu. Eduka lõimumise alustalaks on võrdsed võimalused, tagades elanikele isikuvabadus ja inimõiguste austamine. Tagatud peab olema heaolu, sotsiaalne turvalisus, haridus, loominguline eneseväljendus ja tervise edasikäigu võimalused. Lõimumisprotsessis on tähtsal kohal haridussüsteem, kuna haridus loob eeldused edukaks tööturul osalemiseks ja hariduse abil parendatakse integratsiooniprotsessis osavõtjate keeleoskust. (Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring, 2008, lk 51) Edukast lõimumisest annab märku vähenev keelest või rahvusest tingitud ühiskonnast eraldumine. Sellest tulenevalt on lõimumisprotsessi üheks printsipiibiks eripäradest või sotsiaalsest eraldumisest tulenenud rahvusliku ja kultuurilise endasse tõmbumise vältimine, seda nii eksisteeriva rahvastiku ja ka uusimmigrantide

puhul. (Eesti lõimumiskava 2008 – 2013. 2008, lk 4) Järgnevalt toob töö autor välja aspektid, mis on olulisel kohal, et lõimumine toimuks positiivselt.

Lõimumise sihiks on (Lõimuv Eesti 2020..., 2014, lk 6):

- edendada igal tasemel kontakte ja suhtlust inimeste vahel, kelle emakeel on erinev;
- minimaliseerida diferentsi kodanikuühendustes ja avalikus sfääris;
- taandada alaliselt defineerimata kodakondsusega inimeste osakaalu Eesti elanike seas;
- tugevdada eri rahvustest Eesti elanike usaldust Eesti riigi ja elanike vastu;
- minimaliseerida erinevusi eri rahvusest töötajate puhul (tööhõives ja sissetulekutes);
- laiendada inimeste, kelle emakeeleks ei ole eesti keel, pidevat informatsiooni saamist ja usaldust eestikeelse meedia kaudu;

Kultuuridevahelise kohanemise üheks pärssivaks asjaoluks võib osutuda assimilatsioon. Selleks on eeldus, et immigrantidel on omandatud vaid oskused, millega tullakse toime madala sissetulekuga päritolumaades ja et need oskused ei ole ülekantavad kõrgema sissetulekuga sihtriikides. Oskused nagu koolitused, keel, tööturuteave, tööturu võrgustik, kutsealane erikoolitus, kultuurilised omadused mis mõjutavad produktiivsust ja seega raha teenimist. Kui immigrant kolib oma päritolu riigist uude sihtkohta, siis vähemalt mõned eelpool nimetatud oskustest on vähem ülekantavad, andes immigrantile sõnaselged või kaudsed stiimulid investeerida sihtkohariigi põhisesse oskustesse. Ühe stiimulina, miks immigrantidel on kasulik investeerida antud oskustesse, saab välja tuua selle, et mida enam pikeneb sihtkohas elamisele kuluv aeg, kasvab ka sisserändajate teadmiste hulk, õpivõime ja muude oluliste oskuste pagas, mis omakorda aitavad kohaneda tööturuga sihtkoha riigis. Kui aga immigrandi oskused ei ole rahvusvaheliselt kergesti ülekantavad, on immigrandi sissetulek samade oskustega põliselanike sissetulekust madalam. (Chiswick & Miller, 2011, lk 503)

Uude keskkonda sisenemisel ja uute oludega kohanemisel on tähtis osata sihtriigi keelt. Majanduslikud stiimulid, haavatavus ja individuaalne oskus on kolm peamist aspekti, mis määravad immigrantide keeleõppe stiimuli. Kui keeleõppest tulenev kasu on immigrantile suurem, motiveerib see neid paremini sihtriigi keelt õppima. Keeleõppele aitab lisaks kaasa sihtriigi keele sagedane kuulmine ning ka asjaolu, et õppida keelt

individuaalsetel põhjustel, näiteks hariduse omandamine või eesmärk osata sihtriigi keelt. (Danzer & Yaman, 2016, lk 152)

Integreerumisprotsessi oluline osa on akulturatsioon. Joyce ja Liamputtong (2017) on uurinud akulturatsiooniga kaasnevat stressi noorte pagulaste seas Austraalia väikelinnas ning seda, kuidas akulturatsiooni stressiga toime tulla. Enamik uurimuses osalenutest olid elanud uues keskkonnas üle viie aasta ning antud aja jooksul pidid nad kohanema uue kultuuri sotsiaalse ja füüsilise keskkonnaga. Esimese akulturatsiooni stressi indikaatorina tuli välja keelebarjäär, mida kõik uurimuses osalejad kogesid. Teisena selgus tajutav võimaluste puudumine uues piirkonnas. Kuna kõigile osalejatele oli haridus olulisel kohal, oli üheks probleemiks kõrgema haridustaseme kättesaadavus uues väikelinnas. See küll muutis Austraalia ühiskonda integreerumise raskemaks, kuid osalejad hindasid siiski võimalust saada ülikooli haridus suuremasse linna kolides. Probleemina kerkis esile lisaks tööpuudus, mis väljendus tunnustuse puudumisena pagulaste eelnevalt omandatud kvalifikatsiooni ja oskuste osas, see takistas omakorda ühiskonda integreerumist. Uurimusest saab lisaks välja tuua pagulaste pettumuse väheste meelelahutuslike tegevuste osas noorte inimeste jaoks. Negatiivsete tunnetena saab veel esile tuua, et mõned osalejad tundsid, kuidas nad ei saanud piisavat tuge kasutada täielikku potentsiaali uude keskkonda integreerumisel. (Joyce & Liamputtong, 2017, lk 20–21)

Viimastel aastatel on sisenenud Euroopa Liitu kolmandatest riikidest rohkem, kui kaks miljonit migranti aastas, peaaegu miljon Euroopa Liidu kodanikku on iga aasta asunud paiknema mõnda liikmesriiki, kus ta sündinud ei ole. Alates aastast 2008 on umbes pooled sisserändajad valinud uueks elukohaks Saksamaa, Itaalia ja Suurbritannia. Enim on sisserände all kannatanud vahemereäärsed liikmesriigid. Läbi viidud ÜRO rahvastikupoliitika küsitlusest tuleb välja, et enamuse riikide arvates on sisseränne kas liiga kõrge või täpselt piisav. Sisserännet tahetakse suurendada kõrgelt kvalifitseeritud töötajate rände kaudu. Selleks on 2009. aastal kehtestanud Euroopa Komisjoni sinise kaardi süsteem, mille tulemina oleks pidanud Euroopa Liitu rohkem tippspetsialiste saabuma, kuid antud süsteemi tulemused ei olnud siiski piisavad. Takistus Euroopa Liidu kollektiivse töörande süsteemis põhineb liikmesriikide vahelisel võistlemisel kõrgelt kvalifitseeritud talentide pärast. Suurem osa riikidest eelistab kasutusele võtta oma

riiklikke välistööjõu värbamise süsteeme, mis on jaotatud oskus-, töökoha- ja sektoripõhisteks. (Asari & Maasing, 2016/2017, lk 45, 46)

Ühiskonnaelus resultatiivse kaasalöömise ning lõimumist toetavate väärtushoiakute juurutamise ja leviku jaoks on tarvilik parandada eesti keelt emakeelena mitte kõnelevate püsielanike ja sisserändajate riigikeeleoskust, pakkuda tuge nende adapteerumist ja teadlikkust kodakondsuse omandamise valikutest. Minimaliseerida erinevusi tööpõllul ja kodanikuühiskonnas osa võtmisel ning arendada sidemeid teiste ühiskonnaliikmete ja riigiga. Kui inimene omal tahtel soovib panustada oma teadmistega ja oskuste mitmekesistamisega, loob riik omalt poolt inimesele soosivad tingimused ja keskkonna integreerumiseks erinevates valdkondades. Need, kelle emakeeleks on peale eesti keele mingi muu keel, soosib ebavõrdne kohtlemine tõrjutuse tunnetust. Rassilisest kuuluvusest tingitud ebavõrdsust aitab ära hoida võrdse kohtlemise printsiipide arusaam, mis omapuhku aitab luua kokkuhoidva ühiskonna eesmärki. Lõimumise vaatepunktist on tähtis pöörata tähelepanu ka eri rahvustest inimeste olukorrale tööturul. (Lõimuv Eesti 2020, 2014, lk 10)

Helemäe (2008, lk 24, 26, 27) uuringust selgub, et majanduslase enesetäiendamise võimaluste tunnetamine oleneb sotsiaal-majanduslikust olukorrast, kultuurist ja selle poolt mõju avaldanud inimese maailmavaatest. Seetõttu on tööturul aset leidev tähtsaks inimese arvamust mõjutavaks aspektiks. Kui kõnelda antud teemast üldistavast vaatepunktist, siis etnilist ebavõrdsust iseloomustab enim asjaolu, et üha rohkem võetakse arvesse indiviidide eeldusi, ressursse ja rikkust seostatuna keskkonnaga, kus neil on võimalik kujuneda. Rahvusrühmade erinevad väljavaated tööturul selgitatakse ennekõike inimkapitali ja sotsiaalse kapitali teooriast lähtudes. Selgitades etnilist ebavõrdsust Eesti tööturul tuginedes inimkapitali teooriast, siis tuleks eristada selle väiksemat ja suuremat tõlgendust. Kitsapiirilisel mõeldakse inimkapitali all ennekõike oskusi, kogemust ja teadmisi, mis tagavad tööülesannete õnnestumise. Sel juhul arvestatakse ainult, kas haridust ja/või töökoha tegevusala ja/või vanust. Kuid inimkapitali mõistetakse ka suuremas tähenduses, see koondab enda alla lisaks tööalastele oskustele ja haridusele ka kultuurilised teadmised ja keeleoskuse. Üldjuhtudel on teatud inimkapital ühes ühiskondlikus kontekstis tulusam kui teises ja selle tõttu on tööturul vajatav erinev riigiti.

Riiklik lõimumispoliitika on tähtis Eesti Vabariigi efektiivse suutlikkuse tagamiseks ja lisaks on lõimumispoliitika eelduseks ka mitmetele teistele riiklike strateegiate elluviimisele. Eesti Lõimumiskava 2020 dokumendis käsitletakse lõimumise all ühiskonna sotsiaalmajandusliku, poliitilise ja kultuurilise sidususe laiendamist. Lõimumisprotsessi iseloomustab väärtuste, oskuste ja teadmiste arenemine, mis lisavad väärtust ühiskonna arengusse läbi vastastikuse avatuse ja koostöö. Tulemusena minimaliseerivad ühiskonnaliikmete rahvuslikust kuuluvusest ja keelelis-kultuurilisest taustast tulenevad lahknevused ühiskonnaelus osalemisel. Lõimumine suurendab ühtselt jagatud riigiidentiteedi arenemist, kasvatab isikute seotustunnet riigi ja ülejäänud ühiskonnaliikmetega, lisaks suurendab majanduse kasvu võimalusi ja aitab säilitada riigi stabiilsust. Lõimumise eesmärk on liita ühiskonnas kahte ristpidist protsessi – kasvatada sotsiaalset sidusust ja säilitada erinevusi. Sidususe tugevdamine eeldab etniliste lahknevuste kahandamist ühiskonna sotsiaalsete ja kultuuriliste rühmade seas, tulemusena muutuvad senised rühmadevahelised piirid, kuid jäävad püsima. Lõimumisega toetatakse ka vähemusrühmade omapärasid kultuuri. Lõimumisel on tähtis mitte läheneda ühiskonnale keeleliselt ja rahvuspõhiselt vaid võtta ühiskonda tervikuna ning pidada meeles, et eesmärk on sotsiaalselt sidus Eesti ühiskond. Lõimumispoliitikas on eesmärkide saavutamiseks enim vaja suunata tähelepanu poliitika elluviijate, ministriumide, huvirühmade ja sotsiaalpartnerite (ka era- ja kolmanda sektori) süsteempärasele koostööle. Sellest juhindub arengukava juhtimisstruktuur, mis toetab erinevate osapoolte ühistegevust ja lõimumisvaldkonnaga sõlmitud huvirühmade ühinemist poliitika vormimisel. (Lõimuv Eesti 2020, 2014, lk 3)

Kultuuridevaheline kohanemine ei ole asjaosalistele lihtne. Sel keerukal teekonnal, kus kultuurid on küll erinevad, kuid mitmed ees seisvad takistused ja raskused on kultuuriti sarnased. Iga kultuur seisab selle eest, et püsima jääksid nende endi tavad, kombed ja usud, kuid eesmärk on ühine – leida rahulolu uues keskkonnas ning sulanduda uude kultuuriruumi, samal ajal jäädes iseendaks, säilitades ja hoides oma kultuuri eripära. Kultuuridevahelisele kohaemisele aitab kaasa riigi poolt välja töötatud lõimumiskava, kuid oluline on meeles pidada, et lõimumiskava toimiks, peab riigi rahvas säilitama avatud meele.

1.4. Kultuuridevahelised kontaktid migrantide ja sihtriigi elanike vahel ja uude ühiskonda immigrereerumist mõjutavad tegurid

Kontaktide loomine ja omamine on oluline igas elu aspektis. Ilma kontaktideta oleks inimestel keeruline saavutada oma eesmärged, ka lihtsamaid igapäevaseid tegevusi oleks ilma kontaktideta raskem läbi viia. Mida uuem ja tundmatum on keskkond, kus me elame või kuhu valmisume saabuma, seda keerulisem on meil uues keskkonnas orienteeruda ja hakkama saada. Siinkohal on kontaktid uues keskkonnas olulised, kuna nende abil on uue eluga lihtsam kohaneda.

Trasberg ja Kond (2017) oma uurimuses küsinud kooli juhtkonnalt, mis nende arvates mõjutab immigrantide kohanemisvõimet. Küsitluses toodi välja immigrantide kohanemisvõime soov, keeleõppe võimalused ning isikliku arengu võimalused. Selgus, et esialgne kohanemisvõime sõltub immigrandi enda motivatsioonist ja väljavaadetest. Õpilased, kelle vanemad on toetavamad oma lapse otsuses asuda elama uude riiki, julgustavad lapsi osa võtma ka kooli välistest üritustest ja hobidest, on kõrgemalt motiveeritud. Kohanemisprotsessi muudab kergemaks immigrandi enda soov jääda kauemaks elama valitud riiki. Samuti selgus, et mida vanem on laps, seda raskem on tal uues riigis harjuda. (Trasberg & Kond, 2017, lk 95)

Uussisserändajatele mõeldud teenuste arendamise metoodika väljatöötamise aruandest selgub, et sisserändajatele on olnud suureks abiks, uude keskkonda sisse elamisel, nende tuttavad ja sõbrad. Aidates neil mõista Eesti riigi süsteemi, tervishoidu ja seadusi. Lisaks soodustab suhtevõrgustik töötötsinguid, hoolimata töötötsingu teenuste kasutamisest on mitmed sisserändajad leidnud omale sobiva töö suhtevõrgustiku abil. Lisaks on olnud oluliseks motivaatoriks tuttavate ja pere pakutav tugi. (Tamm *et al.*, 2016, lk 41) Halvemas olukorras on sisserändajad, kes saavad uude riiki üksi või ilma, et neid ootaks ees suhtevõrgustik. Suureks takistuseks integreerumisel on keelebarjäär, tänu millele on veelgi raskem uues keskkonnas kohaneda. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringust (2017) selgub, et Eestisse saabumisel ja selle järgselt ei ole uussisserändajad aktiivses suhtluses Eesti elanikega. Igapäevaselt või mõnel korral nädalas on Eesti elanikega suhtluses 28% ja vähem uussisserändajatest ning aktiivne omavaheline kommunikatsioon puudub 51% uussisserändajatest.

Ojakäär (2007) on välja toonud moodused, kuidas on võimalik kultuuripiire ületada. Soovitatav on tunda huvi, mis toimub oma kultuuris ja võrrelda seda teiste kultuuridega ning õppida tundma teisi religioone ja kultuure. Oluline on olla avatud vaatega ja suhtlemisaldis, selleks on tähtis tähele panna erinevusi ja unustada sildistamine ning hoiakud. Hea kontakti loomisele aitab kaasa hoolivus inimeste suhtes. Kontakti loomiseks on oluline märgata, tervitada inimesi, vastutulijaga silmside loomine. Mitte piisava keeleoskuse puhul arvestada tõsiasjaga, et ka mitteverbaalne keel aitab suhtluspartneriga suhelda. Jää igas olukorras iseendaks ja siiraks. Eelkõige tunne enda kultuuri, see aitab sul mõista ka teisi kultuure. (Ojakäär, 2007, lk 35)

2008. aastal läbi viidud Eesti ühiskonna integratsiooni uuringust rahvussuhete uurimisel selgub, et nii eestlastele kui ka teistest rahvustest inimestele on enim vastuvõetavam ühine tegevus vaba aja veetmise tegevustes. Kõige väiksem motivatsioon on õppimiseks või töötamiseks venekeelse ülekaaluga meeskonnas. Rahvusvaheliste kontaktide ja hoiakute analüüsist selgub, et heakskiitvat suhtumist mõne muu rahvusrühma suhtes aitab toetada lähedasemad kontaktid teise rahvusrühma liikmetega. Venekeelse elanikkonna juures on märgata eestlastesse positiivsema suhtumise taustal natukene vähem soosivam hoiak inimestesse, kelle on piiratum kokkupuude eestlastega. Eestlaste suhtumine on venekeelse sihtrühma suhtes silmatorkavalt negatiivsem, kui venekeelse elanikkonna suhtumine eestlastesse. Üksmeelel ollakse aga suhtumises kolmandasse rahvusesse, seoses Euroopa väliste immigrantide tulekuga ollakse negatiivsel arvamusel. (Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring, 2008)

Aastal 2017 läbi viidud Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringust selgub uussissereändajate poolt tajutav ksenofoobia ja ebavõrdne kohtlemine eestlaste poolt. Esile toodi halvustav hoiak ja rünnakud erinevat nahavärvi isikute suunas ja eelarvamused vene keelt rääkivate inimeste suhtes. Raskust valmistab ka suhete loomine eestlastega. Kuna eestlased on tihti välismaalastega suheldes trotslikud ja eestlastega sõprussuhteid luua on keeruline. (Kaldur *et al.*, 2017, lk 98) Probleemiks integreerumisel ja sõprussuhete leidmisel on eestlaste kinnine suhtumine kaaslastesse ja omaette hoidmine. Tudengitel on siiski lihtsam uusi tutvusi leida, kuna neile korraldatakse Eestis eraldi üritusi ja sõprussuhteid on lihtsam luua, kuid uuteks sõpradeks on teised välismaalased. Välismaalastest meesüliõpilastel on keerukam leida uusi sõprussuhteid eestlastest

meesüliõpilastega. (Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, 2013, 92–93) Lisaks on selgunud, et Eestisse saabumisel ega selle järgselt ei ole uussisserändajad aktiivses suhtluses Eesti elanikega. Igapäevaselt või mõnel korral nädalas on Eesti elanikega suhtluses 28% ja vähem uussisserändajatest ning aktiivne omavaheline kommunikatsioon puudub 51% uussisserändajatest. (Kaldur *et al.*, 2017, lk 89, 90)

Viimastel aastatel on uussisserändajate arv Eestis suurenenud. Avalik-, era- ja kolmas sektor on loonud mitmeid teenuseid, aitamaks uussisserändajatel kohaneda eluga Eestis. (Tamm *et al.*, 2016, lk 41) Kohalikku omavalitsusse elama asumisel toetavad sisserännanuid majutuskeskus ja tugiisikud. Sobiva elukoha leidmisel võetakse arvesse potentsiaalse töökoha leidmist, lasteaia- ja kooli asukohta. Sobiva eluruumi leidmisel toetatakse sisserännanut kuludega, mis kaasnevad üürisuhte alustamisel, vajadusel tasutakse ka kuni kahe aasta üür. Tagatud on tõlketeenus (eelkõige ametasutustes, tervishoiuteenustel) ning eesti keele õppe võimalused. (Raag, 2015, lk 64–65) Seni pakutavate teenuste kasutamisel on aga esinenud puudujääke. Uuringutest on selgunud, et Eestis pakutavad teenused, ei kata Eestisse rännanute vajadusi mistõttu tunnevad uussisserändajad end ühiskonnast kõrvalejäetuna, teenuste kättesaadavus ja kvaliteet Eestis on ebaühtlane. (Tamm *et al.*, 2016 lk 41)

Sisserändajad ei mõista riigi ja KOV-i ülesandeid, lisaks ei olda teadlikud oma õigustest ja kohustustest. Selle tulemusena on küll teenused olemas, kuid inimestel puudub oskus neid kasutada. Sisserännanutele jääb mõistetamatuks, milline asutus pakub avalikke teenuseid ja mil viisil. Ligipääs e-teenustele on inimeste arvutioskuse tõttu piiratud, samuti on palju dokumendiliike ja- vorme, mis piirab elektroonilist dokumendivahetust. Mitmekordne samade andmete esitamine eri asutustele on segatust tekitav. Üheks suurimaks puuduseks on ka inglise- ja venekeelsete tõlgete puudumine ning arusaamatus elektroonilistest teenustest. Segadust tekitab ka inimeste teadmatus, kuna neile ei anta täpset ülevaadet teenuste osutamise käigust. (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013, lk 8–9) Suurel osal sisserännanutest tekib integreerumisel raskusi, mis jäävad pikema aja möödudes püsima või süvenevad. Sisserännanute integreerumisel esile kerkivad probleemid ja tõrked tekitavad

frustratsiooni ka Eesti riigi kodanikes. See tekitab olukorra, kus ei ole kummalgi rahvusel jagatud riigi ruumis mugav ja turvaline elada.

Ernst Gehmacher (2015) on välja toonud, et vastu peavad vaid õnnelikud ühiskonnad. Olulised on sõbrad, rõõm ning hea vorm. Tulevikukatastroofide vältimiseks peaksime leidma toimiva objektiivse mõõdu, mis on võimeline mõõtma „natsionaalset õnne“. Õnnelike eluvormide loomine ja õnnelikus keskkonnas elamine on oluline igale rahvusele. Kahjuks aga tõmmatakse enda poole, puuduses ja stressitingimustes inimesi. Kauakestvad õnne vormid on kasulikud igale kogukonnale, sõpradele, naabritele ja tervele inimkonnale. Õnne olemust saab defineerida kui demokraatlikku – igaühel on õnneks vaja isiklikku pühendumust, kuid isiklik pühendumine ei ole võimeline pakkuma meile õnne tunnet ilma ühiskonna toeta. Inimesel on vajalik omada vähemalt nelja sõpra, kuid mitte enam, kui 12 lähedast kontakti, see tagab võimaluse parimaks „sotsiaalseks“ õnneks. Kõige soodsama sotsiaalse kapitali kriteeriumi loob suhe vähemalt 15-ne inimesega, kellega on loodud seltskondlik sõprussuhe (omavaheline side kuuluda suuremasse sõpruskonda). (Gehmacher, 2015, lk 32)

Sisserändajatel ei ole lihtne saada kontakti uue koduriigi elanikega. Põhiline raskuste tekitaja on sihtriigi elanike eelarvamused. Lisaks võimendavad olukorda erinevad kultuurid ja inimeste erinev arusaam. Oluline roll on meie eelkäijatel, vanematel ning nende arvamusel, kuna just selle põhjal kujundavad sageli noored inimesed oma arvamuse.

1.5. Kodakondsus ning sisserännanutele pakutavad kohanemisteenused ja -toetused Eestis

Kõik riigid on erinevad, seetõttu on ka kultuurid erineva sisuga. Ka inimeste arusaam on erinev, isegi kui selgitada sama asja ühtemoodi erinevatele inimestele, on arusaam neil erinev. Nii tekib ka igal uuel elanikul vajadus abimaterjalide järele, mis aitaksid tal uues keskkonnas hakkama saada ja harjuda. Selleks, et uus asukas oma uue kodukoha ja kultuuriga kohaneks, on loodud erinevad teenused ja toetused.

Sisserännanute põhivajaduste täitmiseks on Eestis olemas neile vajalikud teenused, mida pakuvad nii era- kui ka avalik sektor ning on ka teenuseid, mille osutajaks on kolmas

sektor. Tulemusterikkaks teenuste osutamiseks on tähtis avaliku, era- ja kolmanda sektori omavaheline koostöö. Omavaheline koostöö aitab tagada positiivseid tulemusi ning rahulolu sisserrändajate ja eestlaste seas. Järgnevalt on välja toodud osutatavate teenuste valdkonnad (Espenberg *et al*, 2016, lk 17–18):

1. sotsiaalne funktsioneerimine (Eesti tutvustus, tugiteenused),
2. juriidiline nõustamine,
3. haridus (võõrkeelsed koolid ja lasteaiad),
4. keeleõpe (eesti keele õppe võimalused),
5. asjaajamine (erinevate lubade taotlemine ja tugiteenused),
6. informatsiooni edastamine (elamis- ja töölubade valdkonnas).

Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna poolt on ellu viidav uussisserrändajatele mõeldud kohanemisprogramm, see on välja töötatud, et toetada uussisserrändaja kohanemist ja rändeprotsessi Eestis. Eesmärgiga kindlustada neile vajalikud teadmised ühiskonna ja riigi korra toimimise, igapäevaelu, õppimise, töö ja perekonnaga seonduva kohta, soodustades eesti keele omandamist. Kohanemisprogrammi kuulub algtasemel riigi emakeele õpe ja teemapõhised koolitusmoodulid. Antud tegevuste partneriteks on PPA, EAS, SA Archimedes ja SA Eesti Teadusagentuur, rakendusüksus on SA Innove. (Siseministeerium, 2017, lk 1,2)

Avalike teenuste korraldamise rohelises raamatus (2013) on välja toodud põhilised probleemid, mis võivad isikul ette tulla teenuste kasutamisel (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013, lk 6):

- ebapiisav teadlikkus riigi ja kohalikes omavalitsustes olevatele teenustele;
- tehnoloogiliselt, geograafiliselt, muul moodusel mitterahuldava juurdepääsuga võimaluste tõttu;
- eksisteerivate ja parasjagu arendamisel olevate teenuste minimalistliku kasutajamugavuse ja ligipääsetavuse tõttu.

Euroopa kolmandate riikide kodanike lõimumisarutelude aruanne (2013, lk 14) juhib tähelepanu sisserrändajate seas valitsevale suuremale tööpuudusele, mis on sagedasem pererändega saabunute seas ning viitab riskile, et sisserrändajad võivad ka pikemaajalise riigis paiknemise korral jääda ühiskonnaga väheseotuks. Valdkondlikest monitooringute

aruannetest kerkivad lõimumisprotsessis esile eraldi rühmana sisserändajad ja nende perekonnaliikmed. Eesti puhul on välja toodud ka relatiivselt tagasihoidlik valmisolek sisserändajaid vastu võtta. Üheks suurimaks takistuseks on igapäevaelu puudutava ingliskeelse informatsiooni puudus, mitte piisav keeleõppe pakkumine ja selle lõimumine kultuurikoolitustega, bürookraatlikud toimingud, riigi minimaalne võimekus sisserändajatele teenuseid pakkuda, võimalused eestlastega suhtlemiseks on piiratud ning pererände puhul raskendab asjaolu perekonna liikmetele kooli- ja lasteaia koha leidmine ja ka töökoha leidmine ei ole soodustatud. Positiivse lõimumise eelduseks on eri sihtrühmadele pakutavad erinevad tegevused. Vähelõimunutele ja noortele on vajalik pakkuda praktilist keele- ja kultuurikasutust toetavaid meetmeid, jätkates põhiseaduse- ja kodakondsuse mõistmise ettevalmistuskursuste pakkumist. Tulemusrikkamalt lõimunutele on mõeldud mitteformaalne keeleõpe, kultuurikümblus, tegevused osalemaks ühiskondlikes otsustusprotsessides, tööturulase informatsiooni osutamine tugivõrgustiku abil. Selleks on loodud võimalused karjääriedendamiseks avalikus sektoris, lisaks toetatakse keeleliselt mitmekesise töömeeskonnaga avaliku- ja erasektori asutusi. Eestlaste ja teistest rahvustest isikutele pakutakse ühiskonna väärtusorganisatsioonide avatumaks muutmise alaseid kommunikatsiooniprojekte, kodanikeühenduste abil loodud ühistegevusi ja eri rahvuste esindajaid siduvaid kultuuritegevusi. (Lõimuv Eesti 2020, 2014, lk 8)

Kui rahvusvahelise kaitse saanud isik saabub Eestisse, viiakse Sotsiaalministeeriumi korraldamisel läbi primaarne tervisekontroll. See on vajalik välja selgitamiseks võimalike nakkus- ja krooniliste haiguste tuvastamiseks ning väljastatakse elamisluba. Seejärel transporditakse inimesed oma uude elukohta, mis on kaitse saajale tagatud pärast Eestisse saabumist. Esimeses astmes arvestatakse Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsi, koguduste ja organisatsioonide välja pakutavate elamispindadega. Hiljem aga üüriturult leitavate sobivate eluasemetega. Siiski võetakse eluruumide asukohtade leidmisel arvesse tööturu olukord ja üürituru võimalused. Oma elukoha valikul on rahvusvahelise kaitse saajal vabadus valida endale sobiv elukoht ja valides endale mõni teine elupiirkond, lisaks on õigus liialt vähese sissetuleku korral taotleda toimetulekutoetust, millest tarvidusel kaetakse ka eluruumi kulud. (Täpsustatud tegevuskava Euroopa Liidu ümberasustamise ja ümberpaigutamise tegevuste elluviimiseks, 2015, lk 7, 11,)

Tugiisikul on suur roll rahvusvahelise kaitse saaja elus, tema ülesanne on juhendada, aidata ja suunata, mitte abivajaja eest asju ära teha. Iga pagulaspere saab omale tugiisiku, et neil oleks lihtsam Eesti eluga end kurssi viia. (Zhordania, 2015, lk 55) Tugiisiku ülesannete hulka kuulub isiku/perekonnaga regulaarne kohtumine, nõustamine ja toe pakkumine. Tema töö juures on üheks olulisimaks punktiks jõustamine. Oluline on koos kliendiga leida üles tema jõuvarud ja suunata need jõuvarud kasvama. Tugiisik on kliendile muredest väljapääsu leidmisel abiks, aitab leida kliendil uusi ressursse, teadmisi ja oskusi. (Ratnik, 2009, lk 30) Lisaks toimub tugiisiku abiga suhtlemine kolmandate osapooltega, milleks on majutuskeskus, töötukassa, lastead, kool, KOV, sotsiaaltöötaja jne. Tugiisik tagab primaarse informatsiooni edastamise seoses Eesti riigi ja ühiskonna ning kohaliku eluoluga. Oluline ülesanne on ka vajalike kontaktide loomine ja vahendamine uude ühiskonda integreerumisel ja aitamine erinevate ametkondadega info vahetusel (haridussüsteem, õigusabi, tööotsingud, tervise valdkond, erinevad koolituskursused, suhtlemine organisatsioonidega). Tugiisikuteenuse pakkujateks Eestis on MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskus ja MTÜ Eesti Pagulasabi. JMK asutuste tugiisikud (kokku 17) asuvad Tallinnas ja Tartus ning Lääne-Virumaal ehk teenuse tagamine suuremates keskustes. MTÜ Eesti Pagulasabi haldab aga 30 vabatahtliku tugiisiku tegevust. Rahvusvahelise kaitse saajad ei saabu kõik korraga riiki elama ning seetõttu tugiisikud vahetavad kohti ja saavad klientideks uued rahvusvahelise kaitse saajad. (Täpsustatud tegevuskava Euroopa Liidu ümberasustamise ja ümberpaigutamise tegevuste elluviimiseks. 2015, lk 12,13)

Sisserännanutele mõeldud pakutavad teenused ja toetusi ei ole just palju. Antud teenused loovad sisserännanutele siiski paremad võimalused uue elu alustamiseks. On ka neid sisserännanuid, kes integreerumiseks ei vaja kohanemisteenuseid ja -toetusi.

2. UURIMUS SISSERÄNDAJATE KOHANEMISPROTSESSIGA TOIMETULEK PÄRNUS

2.1. Sisserännanutele pakutavad kohanemisteenused ja - toetused Pärnu linnas

Pärnu linnas on kohalik omavalitsuse üksus, mis tegeleb sotsiaaltoetuste ja -teenustega. Nimekiri pakutavatest teenustest ja toetustes on üleval Pärnu Linnavalituse koduleheküljel, lisaks leiab koduleheküljelt informatsiooni hoolekande kontorite asukohtade, töötajate kontaktide ja muude vajaminevate küsimuste kohta.

Sotsiaaltoetus on peredele elukvaliteedi paremaks muutmise kaasa aitamiseks mõeldud rahaline toetus. Pärnu linn maksab oma eelarvest elanikele täiendavaid sotsiaaltoetusi, mille määramise aluseks on pere liikmeskonna sissetulekud, kuhu sisse ei arvestata ühekordseid riiklikke toetusi. (Sotsiaaltoetuste maksmise kord, 2002)

Pärnu linna makstavad sotsiaaltoetused (Sotsiaaltoetuste maksmise kord, 2002):

- lapse sünnitoetus;
- toetus Vabadussõja veteranide leskedele;
- koolieelse lasteasutuse ja kooli toidu tasumise toetus;
- põetus- ja hooldustoetus;
- lisatoetus.

Sotsiaaltoetuste maksmise ja määramisega tegeleb Pärnu Linnavalitsuse sotsiaalosakond. Osakonna juhataja ametikohta täidab Aika Kaukver. Töö autor küsis sotsiaalosakonna juhatajalt, milliseid toetusi ja teenuseid Pärnu linn sisserännanutele pakub. Osakonna juhataja sõnul sisserännanutele eraldi toetusi määratud ei ole, kehtivad samad toetused ja teenused nagu Pärnu linna kodanikele. Osakonna juhataja lausus, et

„ / .../ Ma olen lähtunud sellest põhimõttest, mida ministeeriumid on öelnud, et kui sisserändaja on juba vastu võetud ja tal on nii öelda elukoht Eestis leitud, siis ta on täpselt võrdne teiste riigi kodanikega. / .../ põhimõtteliselt on õigus abi saamiseks pöörduda täpselt samamoodi nagu igal teisel linnakodanikul ja saada täpselt seda abi, mis tema noh olukorrast tingituna põhjendatud on.“

Sisserännanud ja Pärnu linna elanikel on samad eelised Pärnu linnas, kuid sisserännanu ja pagulase puhul saab välja tuua ühe erisuse. Intervjuust osakonna juhatajaga selgub, et riik eraldab pagulastele täiendava rahasumma, mis on 3000 eurot inimese kohta: „ / .../ nii öelda täiendav raha nende integreerimise paremaks, nii öelda kaasa aitamiseks.“ Pärnu pagulaspere puhul kasutati antud raha hambaravi jaoks. Kuna perre oli sündimas ka väike laps, kulus osakonna juhataja sõnul osa sellest toetusest lapsega seonduvate kulude katmiseks, juhataja sõnas:

„ / .../ lapsega seotud erinevad kulud seal olid. Et et, kas tahtsid pesumasinat või või lapsevankrit. / .../ igapäeva eluga seotud sellised üksikud või või ühekordsed, nii öelda eluks hädavajalikud väljaminekud. Peale lapse sündi suuresti need ongi olnud nagu lapsega seotud.“

Pärnu linn võtab sisserännanuid, kui tavakodanikke, neile kehtivad kohalikega samasugused õigused ja kohustused, osakonna juhataja tõi välja, et:

„ / .../ kõik see, mis KOV veel pakub. / .../ meil on eakatele on teenus, meil on puuetega inimestele teenuseid ja meil on erinevad sihtgrupi põhised toetused, et noh, kui neil oleks põhjendatud vajadus, siis neil oleks täpselt sama võimalus neid taodelda. Aga kuna nad on täna põhimõtteliselt nagu kohaliku elanikuga võrreldes või kõrvutades see sihtgrupp, kes ongi täisealine, normaalne tavaline inimene, kes lihtsalt tööturul on nõrgemas seisus. Siis need on need võimalused, mida nad täna saavad kasutada.“

Kuigi Pärnu linnas ei ole sisserännanutele eraldi teenuseid ja toetusi määratud (va rahvusvahelise kaitse saanud isikud), saavad nad kasutada neid samu toetusi ja teenuseid, mida iga teine Pärnu linna elanik. Pärnu linnas on sisserännanu võrdne iga teise Eesti riigi kodanikuga.

2.2. Uuringu kavandamine ja valim

Maailmas üha enam päevakorras esile tõusnud sisserände temaatika. Eesti on üks Euroopa liikmesriikidest, kes on rahvusvahelise kaitse saanud isikute ümberpaigutamisest osa võtnud ning Eesti riiki nad vastu võtnud. Lisaks on Eesti uueks koduriigiks ka teistele sisserändajatele, kes saavad riiki elama erinevatel eesmärkidel ja põhjustel. Selle raames uuritakse täpsemalt, millised on olemasolevad võimalused sisserändajate vastu võtmiseks Pärnu linnas, kui palju aitab pakutav abi migranti. Samuti püütakse teada saada, kuidas saaks Pärnu kogukond mitteformaalselt aidata uussisserändajaid ühiskonda integreeruda (millised vabaaja veetmise võimalused avanevad uussisserändajatele; kultuuri ja meelelahutussündmused, millest oleks neil võimalus osa võtta; sõprussuhete loomine) ja peamised puudused sotsiaalvaldkonnas uussisserändajatega seoses.

Uurimuse läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset meetodit. Antud uurimisviis on mõeldud informatsiooni hankimiseks, eesmärgiga saada aru paremini inimsüsteemidest. Kvalitatiivse uurimistöö meetodina kasutas autor intervjuud. Lisaks kuuluvad kvalitatiivse uurimistöö alla dokumentide analüüsid ja ajaloolised uuringud. Uurimine viiakse läbi loomulikus keskkonnas. Uurimistöö võimaldab saada ohtralt üksikasjalikke kirjeldusi inimeste arvamustest ja nende käitumisest, uurimine on loomulik. Uuritakse inimeste kogemusi ja seda, mis tähenduse need kogemused inimesele loovad. Tunnusteks on kitsamad valimid ja ideede analüüs. (Õunapuu, 2014, lk 52–53)

Uurimiseks kasutati sihipärast valimit, mis moodustati eesmärki silmas pidades. Sihipärasel valimis osalejad olid koostööga koheselt nõus ja olid positiivselt meelestatud panustama uurimusse läbi oma isikliku kogemuste, hoiakute ja väärtuste. Kasutati ka mugavusvalimit, kuna töö autori tutvusringkonda kuulub mitu sisserännanud ning töö autori soov oli saada valimisse sisserännanud, kes on kõik Pärnu linna asunud elama erinevatel põhjustel. Uurimuse kavandamisel arvestati sellega, et meeste ja naiste osakaal sisserännanutest respondentide hulgas oleks võrdne, kuid uurimuse läbi viimisel ületas nais respondentide hulk meeste oma. Seda põhjusel, et algselt planeeritud intervjuu sisserännanutest abielupaariga oli töö autorile teada naisterahva soovist intervjuus mitte

osaleda. Intervjuuga alustades ta siiski muutis oma meelt ja oli nõus uurimuses osalema. Sisserännanute valimi moodustasid kolm naisterahvast ja kaks meesterahvast.

Ekspertintervjuude puhul valis autor sihilikult isikud, kes omasid ka eelnevat kokkupuudet sisserännanute (Pärnus/mujal maailmas). Antud respondentide hulk koosnes kahest (3) meesterahvast ja neljast naisterahvast. Järgnevast tabelist 1 on näha, kuhu valdkonda respondendid kuuluvad.

Tabel 1. Uurimuses osalenud ametnikud (autori koostatud)

Ekspert	Valdkond
A1	Kogukonna esindaja
A2	Kogukonna esindaja
A3	Terapeut
A4	Politseinik
A5	Politseinik
A6	Endine tugiisik

Ametnikud on anonüümsuse tagamiseks märgitud tähistega A1 – A6.

Kõigepealt tahtis töö autor teada saada, respondentide käest, kui kaua on sisserännanu Eestis elanud ja sisserände põhjust. Alljärgnevas tabelis 2 on selgelt välja toodud sisserännanute Eesti elama asumise põhjus ja ajaline pikkus, mis nad Eestis elanud on.

Tabel 2. Uurimuses osalenud sisserännanute Eestis elatud aeg ja sisserände põhjus. (autori koostatud)

Sisserännanu	Sisserände põhjus	Eestis elatud aeg
Sr1	Magistrikraadi omandamine	5 aastat ja 6 kuud
Sr2	Eksabikaasa on eestlane	2 aastat ja 9 kuud
Sr3	Oli suhtes eestlannaga	4 aastat ja 9 kuud
Sr4	Pögenemine sõja eest	1 aasta ja 8 kuud
Sr5	Pögenemine sõja eest	1 aasta ja 8 kuud

Sisserännanud on anonüümsuse tagamiseks märgitud tähistega Sr1 – Sr5.

Uurimisandmed koguti läbi poolstruktureeritud intervjuu, autor koostas küsimused ise, tuginedes töö teemaplokkidele ning küsimused esitati planeeritud järjestuses. Küsimused olid koostatud laia fookusega ja uuritava teema üldist suunda reflekteeriva sisuga. Antud intervjuu eeliseks on paindlikkus, võimalusel sai intervjuueerija esitada respondentidele lisaküsimusi, hetkedel, kui respondendid kaldusid uurimuse temast kõrvale või oli töö

autoril midagi olulist lisada ja juurde küsida. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus 18.03.2018–03.04.2018. Intervjuude läbiviimiseks valiti vaiksem ja rahulikum keskkond, et respondentidel oleks mugav küsimustele vastata ning nad saaksid rahulikult vastustele mõelda. Intervjuud koosnesid kolmest erinevast teemaplokist, mis olid sisserrännanutel ja ekspertidel samad. Teemaplokkide koostamisel lähtuti töös kasutuatud teooriast:

- teadlikkus sisserrände temaatikast;
- pakutavad teenused ja toetused sisserrännanute integreerumiseks;
- mitteformaalne kogukondlik integratsioon Pärnu linnas.

Teemaplokkidele tuginedes koostati intervjuu põhiküsimused, millele intervjuueerija vajaduse korral esitas täpsustavaid küsimusi. Teemaplokkid olid kõikidele respondentidele ühesugused, kuid põhiküsimused olid erinevad. Sisserrännanute intervjuu koosnes 21-st põhiküsimusest ja ühest lisaküsimusest, mis andis võimaluse respondentidel soovi korral lisada midagi, mida töö autor küsinud ei olnud. Lisaks oli sisserrännanute intervjuu küsimustik inglise keelne. Kahe respondentiga läbi viidud intervjuu toimus tõlgi vahendusel, antud respondentid küll suhtlesid eesti keeles, kuid tõlgi kasutamine andis respondentidele võimaluse end täpsemalt väljendada. Ekspertide intervjuud koosnesid 11-st põhiküsimusest ja ühest lisaküsimusest, mis andis võimaluse ka ekspertidel midagi lisada, mida autor veel neilt küsinud ei olnud. Intervjuude pikkused varieerusid 30-st minutist kuni üks tund ja 15 minutit. Intervjuule eelnevalt saadeti respondentidele tutvumiseks intervjuu küsimused, teavitati töö eesmärgist ja andmete kogumise põhjusest. Autor sõlmis eelnevalt ka respondentidega suusõnalise anonüümsus lepingu.

Intervjuud salvestati GoPro 3+ kaameraga respondentide nõusolekul. Autor otseselt intervjuusid ei filminud, kaamera oli kasutusel helisalvestina. Pärast intervjuu läbiviimist ja märkmete kirjapanekut transkribeeriti intervjuu sama päeva õhtul programmi *Microsoft Word*. Andmete transkribeerimine toimus samal päeval, et respondendi emotsioonid oleks talletatud. Transkribeeritud andmete analüüsimine toimus kategoriseeritult ja teemade kaupa, lisaks analüüsiti sisserrännanute ja ekspertide intervjuudest saadud andmed eraldi. Autor kasutas temaatilist analüüsi, mis algas kodeerimisega. Saadud andmed kategoriseeriti, koondati teemadeks ja kanti selgema ülevaate saamiseks *Microsoft Excelisse*. Respondentide vastused tuuakse töös välja muutmata kujul püstkirjas ja jutumärkidega.

2.3. Uuringu tulemused ja analüüs, sisserrännanute seisukohad

2.3.1. Teadlikkus sisserrände temaatikast

Autor uuris respondentidelt, mil viisil ollakse kursis Euroopa immigratsiooni mõjutavate teguritega maailmas. Enamus vastajatest tõid välja, et Euroopa immigratsiooni mõjutavate teguritega maailmas aitab neil kursis olla massi meedia, internet ja televisioon. Samuti kuulevad nad immigratsiooniga kaasnevatest probleemidest ja juhtumitest sõprade ja tuttavate kaudu. Sr1 ütleb „ / .../ samamoodi ma näen massimeedias, et inimesed tulevad Lääne Euroopasse nüüd ja hakkavad tulema Eestisse ka. Ja põhiliselt internetist ja televisioonist, sõbrad räägivad.“ Ka Sr2 nõustub, et „ / .../ internet, televisioon ja teised inimesed räägivad.“ Ekspertidest respondentidel aga avaneb lisaks võimalus olla kursis Euroopa immigratsiooni mõjutavate teguritega maailmas tööalaselt reisisid. A1 toob välja, et „ / .../ pakub võimalusi ka nii öelda välisriikides käia, kus on need nii öelda kuumad kohad: Itaalia, Kreeka. Näeme seda olukorda, see aitab ka nii öelda kursis olla ja näha seda, mis päris täpselt toimub.“

Uurides respondentidelt, kui aktuaalseks peavad nad sisserrände teemat Eestis ning just Pärnus, selgus, et Pärnus on antud teema väga aktuaalne. Respondentide sõnul on Pärnus liikumas üha enam välismaalasi, kes ei ole lihtsalt turistid. Sr2 sõnul „ / .../ on antud teema üsna aktuaalne Eestis ja isegi Pärnus, sest hiljuti on ta hakanud märkama palju immigrante, näiteks isegi Süüriast“. Sr1 lisab, et „ / .../ sisserrände teema on Eestis kasvanud selle viie aastaga, mis ta siin elanud on. Näha on mustanahalisi ja Indiast pärit inimesi.“ Ekspertidid vaatlevad küsimust aga teisest küljest, A4 lisas, et „ / .../ antud teema Pärnus ei ole aktuaalne. Inimeste teadmatuse oli algul see, mis tõi need kired lõkkele nii öelda. Aga see on / .../ maha vaibunud.“ A1 arvates ei tegeleta antud teemaga igapäevaselt, ta sõnab, et „ / .../ keegi nagu ei mõtle, mõtlevadki sellised inimesed, kes kuskilt teistsugusest keskkonnast parasjagu tulevad.“

Tehes juttu olulistest ühiskonda integreerumise teguritest, toovad enamus respondentidest üksmeeleselt välja omada lähedasi sõprussuhteid, kuulumine kogukonda on suuresti kaasaaitav, A1 esitas ise küsimuse, et „ ...kuidas me saame selle kogukonna siia tasutaks?“ Lisaks peetakse ühiselt väga tähtsaks ühiskonna valmisolekut võtta vastu sisserrännanuid ja et sisserrännanul endal peab olema tahtmist integreeruda Eesti

ühiskonda. A3 tõi välja „/ .../ akulturatsioon / .../ et nad saaksid majutust, lapsed läheksid kooli, et inimesed saaksid tööd / .../ nad saaksid tervisekindlustust / .../ kes iganes läheb kuhu iganes elama, et siis nad saaksid nagu mugavalt või nagu üldse elada.“ A6 lisas, et „/ .../ nemad on veel nii erinevast kultuurist, nad vajaksid alguses ka rohkem seda positiivset emotsioone. Aga selle jaoks ei olnud raha, et viia nad kuhugi / .../ kui on madalseis / .../ et saaks nagu kuskil mingi huvitegevusega tegeleda.“ Oldi ka arvamusel, et tähtis on säilitada avatud suhtumist teistesse kultuuridesse/inimestesse ja mõista neid. Oluliseks pidas A2 lisada, et „/ .../ meie inimesed võiksid olla oluliselt avatumad... keskealine vanem põlvkond on ikka väga, väga nagu negatiivselt meelestatud kogu selle pagulaste teemale.“ Selgus ka, et kõik sisserännanud ei ole endale sõpru leidnud. Sr5 sõnas, et / .../ ei ole Eestis kellegagi kellega ma suhtlen / .../ mul ei ole Eesti sõpru.“ Selgus, et ühiskonda integreerumisele aitab palju kaasa ühine eelnev kultuuriline taust. Sr2 lausus, et / .../ minu jaoks oli oluline faktor, et Eesti inimesed ja nagu ukrainlased, kes on nagu sarnased. Inimesed, kellega ma suhtlen on minu vanused, me oleme kõik sündinud, kui Nõukogude Liit veel eksisteeris või oli just lagunemas.“

Küsites sisserännanud respondentidelt nende kokkupuudete kohta teiste sisserännanutega mujal maailmas ja ka Eestis, selgub, et Eestis neid kontakte ei ole palju. Enamjaolt on sisserännanud, kellega eelnevalt kontakti loodud liikunud elama kas Tallinnasse või mõnda teise riiki. Need kontaktid, kes aga on jäänud, on pärit slaavi riikidest. Sr1 tõi välja, et „/ .../ ma tean üsna palju Venemaalt / .../ Ukrainast.“ Ning sama mainis ka Sr2, et mul on mõned kontaktid teiste immigrantidega Eestis / .../ kaks Ukraina tüdrukut ja üks Gruusia naine / .../ hiljuti ma kohtusin kuue mehega / .../ Ukrainast.“ Need kontaktid, mis on loodud teiste immigrantidega on head ja sõbralikud nagu Sr4 välja tõi, et „/ .../ head suhted, mis meil on teistega.“

Järgmisena uuris autor, kui olulisel kohal on respondentidele olla kontaktis oma koduriigiga ning selgus, et enamus intervjueeritud sisserännanutest ei hoia väga tihedat kontakti oma koduriigiga. Puudust tuntakse pigem oma perest ja sõpradest, aga koduriigist väga mitte. Sr3 tõi välja, et „/ .../ olen elanud üksi pool oma elust. Ma ei igatse riiki / .../ ma igatsen oma pere ja sõpru.“ Selgub ka, et oma koduriigiga liialt tihedalt kontaktis olemine takistab integreerumist Eesti ühiskonda. Selle tõi välja Sr4

lisades, et „/ .../ ei saa nagu integreerida Eesti keskkonnas, kui mina ei räägi eestlastega või ei suhtle nendega, siis tekib nagu vastupidi.“

2.3.2. Pakutavad teenused ja toetused sisserännanute integreerumiseks

Arutleti sihtriigi keele omandamise vajalikkusest ja sisserännanute hulgas selgus, et sihtriigi keele omandamine on oluline, kuid siiski mitte peamine, kuna Eestis saab suheldud ka inglise ja vene keelega. Tähtsa aspektina toodi välja, et sihtriigi keeleoskus annab paremad väljavaated tööturul. Sr4 sõnas, et „/ .../ see on oluline nagu töö ja näiteks, kui ma tahaks õppida mingit tööd või midagi, selleks ma pean omama keelt.“ Kaks respondenti tõid välja ka asjaolu, et sihtriigi keele oskus näitab sisserännanu austust sihtriigi suhtes. Selgus, et hakkama saab ka keele baasteadmistega. Sr1 ütles, et „/ .../ muidugi on oluline vähemalt baasteadmised... tunda mugavalt.“

Ekspertid olid ühisel arvamusel, et eesti keele omandamine on väga oluline ning muudab sisserännanu elu oluliselt lihtsamaks, kui nad oskavad sihtriigi keeles suhelda. A4 tõi välja, „/ .../ kui sa tahad kuskil riigis hakkama saada, et siis ongi see keel oluline.“ Nagu osad sisserännanud tõid välja asjaolu, et Eestis saab hakkama ka mõne teise keele oskusega (inglise või vene keel), tõi sama asjaolu välja ka üks vastanud ekspertidest. A5 sõnas, et „/ .../ kui inimene valdab mingit rahvusvahelist keelt, siis teoorias, kui tal on mingi selline tööprofiil... siis sel juhul rahulikult saaks hakkama ka ilma, aga ma pean oluliseks seda jah.“ Üks ekspert on arvamusel, et sihtriigi keele omandamine on väga oluline suhtluseks, kuid lisas, et õpetajatel tuleks läbi mõelda metoodika, kuidas keelt õpetada. A1 sõnas, et „/ .../ me oleme neid siin kümnete kaupa, sadade-, tuhandete kaupa neid venelasi õpetanud eesti keeles. Et kui nad ruumist väljuvad, siis nad räägivad omavahel vene keeles, sellest ei ole kasu.“ Üks respondent tõi esile asjaolu, et lisaks keeleõppele on vaja ka võimalust keelt praktiseerida. A6 lausus:

/ .../ neil on vaja, et nad saaksid praktiseerida. Tegelikult, noh nagu ei võeta arvesse seda, et inimese vaimse tervise jaoks on vaja seda, et ta saabki suhelda lihtsalt / .../ oleks väga olnud vaja selliseid keele keskkondi / .../ et ta saaks olla kuskil vabatahtlikuna nagu tööpraktikal.

Sisserändajatele mõeldud kohanemisprogrammi ja keeleõppe võimalustest on teadlik ainult üks respondent. Teine vastanu oli teadlik keeleõppe võimalusest, kuid seda Tallinnas. Respondent, kes saabus Eestisse eesmärgiga omandada kõrgharidus, oli teadlik keeleõppe võimalusest ülikooli kaudu. Sr1 sõnas, et „ / .../ ma ei tea midagi kohanemis- ja keeleprogrammidest. Kui ma siia saabusin, oli ülikooli poolt kõik hästi korraldatud, meil oli oma eesti keele programm / .../ baasteadmised.“

Uurides respondentidelt huv kohta eesti keele õppe vastu, selgus, et ühel vastanul on huvi suur, kuid keeleõppe võimalustest Pärnus teadlik ei ole. Selgus, et Pärnus on võimalik õppida eesti keelt nii vene, kui inglise keele põhjal. Sr1, kes eelnevalt ülikoolis eesti keelt õppinud oli, lisas „ / .../ ma otsustasin võtta sama kursuse uuesti, sama õpetajaga. Ja mulle meeldis, et ta sai õpetada nii eesti kui vene keeles.“ Taaskord leidis ka kinnitus keelepraktika olulisus. Sr4 lisas, et „ / .../ me õppisime koolis ja kodus, aga mis on oluline, et tegelikult tänaval me õpime rohkem, kui koolis või kuskil teises kohas.“

Kuidas saaks olla Pärnu linn toeks sisserändajale sihtriigi keele õppel saab välja tuua respondentide ühise arvamuse, et kogukonna kaasamine ja suhted eestlastega aitavad oluliselt kaasa keeleõppele. A5 sõnas, et „ / .../ kui nad juba on keeleõppel, tuleb viia kodust välja, et saab ka praktikat / .../ kaasata mingitesse tegevustesse“. Tähelepanekuna toodi välja ka kolmanda sektori ehk MTÜ-de kaasamine, võimaldada keeleõpe läbi kultuuri. A6 ütles, et „ / .../ võiks kaasata rohkem kolmandat sektorit / .../ keepleklubi / .../ et neil oleks võimalus tutvustada oma kultuuri ja samas ka tutvuda Eesti kultuuriga.“ Mainiti ka Pärnu linna eelist heade keele koolide osas ja et Pärnus võiks olla võimalus pagulased paigutada elama aedlinnakutesse, mis soodustaks leidmaks suhtlusviisi naabritega. A1 lausus, et „ / .../ suurtes korruselamutes, neil on võimalus põgeneda... toetussüsteemid / .../ või mingid motiveerida / .../ et ta hakkaks koolis käima või noh sihtriigi keelt õppima.“

Autor küsis sisserännanutelt, milliseid Eestis tegutsevaid organisatsioone nad teavad nimetada, mis tegelevad rahvusvahelise kaitse saanute ja sisserännanute abistamisega. Vastustega oldi eriarvamusel, kahe respondendi sõnul pole olnud neil tarvidust antud organisatsioonide teenuseid kasutada ning seetõttu ei oldud antud organisatsioonidest teadlikud. Kaks respondentidest oskasid aga välja tuua tugiisiku teenuse, Sr4 sõnas, et „ / .../ näiteks tugiisik ka / .../ aitab info saamine või näiteks paberi valmistamine või

dokumendi valmistamine.“ Ning Sr5 oskas nimetada ka tugiisiku teenust pakkuva organisatsiooni, vastates, et / .../ Johannes Mihkelsoni Keskus, et nende tugiisikud.“ Kokkupuude mõne abi pakkuva organisatsiooniga on olnud ainult kahel respondentidest ja nemad jäid organisatsioonidega rahule.

Küsites respondentidelt, kui rahul nad on teenuste kättesaadavusega, tekkis rahulolematust hoopis teenuse osutajatega. Sr1 selgitas, et:

/ .../ ma ei tea / .../ ma ei saa öelda, et mulle meeldib, kuidas inimesed töötavad siin / .../ mul on olnud palju halbu kogemusi / .../ ametnikel lihtsalt ei ole vastuseid / .../ nad isegi ütlevad, et sa võid minna kodulehele ja saada informatsiooni sealt / .../ ja kui sa võtad kodulehelt spetsiifilise küsimuse ja näitad ametnikule ja üritad selgitada, ei ole nad võimelised vastama antud küsimusele.“

Üks vastanutest tõi välja rahulolu seoses bürokraatia puudumisega Eestis ja et alati on asutustes mõni töötaja assisteerimas ja aitamas. Sisserännanutest vastajate seas esines ka rahulolematust meditsiini valdkonnas, kus Sr2 tõi välja, et / .../ paljud inimesed siin ei tea baasteadmisi oma tööst / .../ andke andeks, aga Eestis on väga halb situatsioon meditsiiniga, väga halb.“ Teine respondent oli positiivselt meelestatud võimalusest asju ajada elektrooniliselt. Sr1 sõnas, et / .../ sa saad allkirjastada tähtsad paberid, sa ei pea selleks minema kuskile, sa saad paberid allkirjastada elektrooniliselt.“ Respondendid on rahul pakutavate teenustega Pärnus, kuid rahulolematust tekitab nende teenuste osutajad, nende ebapädevus.

Informatsiooni Eesti ühiskonnas toimimisest, saavad respondendid läbi erinevate lähedaste inimeste ja kanalite. Ühiselt mainivad respondendid, et saavad informatsiooni põhiliselt oma sõprade, tuttavate, töökaaslaste ja televisiooni vahendusel. Sr1 tõi välja, et „ / .../ mina saan informatsiooni oma poiss sõbralt, töökaaslastelt, sõpradelt ja televisioonist.“ Küsites respondentidelt, kas neil on piisavalt informatsiooni Eesti ühiskonnas toimumisest, sõnas Sr3, et „ / .../ ma kuulsin juba paljudelt eestlastelt, et vahel nad lähevad asutusse ja inimesed siin ei ole aldid informatsiooni jagama ja selgitama kuidas asjad käivad.“ Kaks respondenti ei ole kursis informatsiooniga Eesti ühiskonnast, Sr4 ütles, et „Ei, me ei tea midagi.“ Üks respondentidest ei oska informatsiooni

kättesaadavuse piisavust võrrelda, (Sr2) tuues välja, et „ma ei saa võrrelda, kuna kogu informatsioon, mis ma saan on piisav informatsioon“.

Ekspertidelt uuriti, kui teadlikud nad on sissereändajatele pakutavatest kohanemisteenustest, millest selgus, et enamasti ollakse teadlikud meedia vahendusel. Respondent väljendab oma rahulolematust seoses kohanemisteenustega, A6 tõi välja järgmise:

/ .../ Siis kui mina olin, siis nagu midagi eriti polnud. / .../ Mingisugusel üritusel nad käisid Tallinnas, kus asjadest said nad seal valesti aru, aga see oli hästi pikk päevane selline tohutu info jagamine. Kui me räägime personaalseid lahendusi ja seda sellist inimese tervikheaolu ma ei näe, et arvestatakse.

Enamus respondente on siiski teadlikud ainult pakutavast tugiisiku teenusest. Sissereändajatele pakutavad kohanemistoetustest on enamik respondente teadlikud nii palju, kui oma töös kokku on puutunud antud teemaga. Üks respondent tõi välja teadmatus antud teemaga. Teine respondent, A4 teadis öelda, et „ / .../ kohalik omavalitsus saab ju toetust, et nemad saaksid toetust“ ning A5 lisas, et „ / .../ see on kohaliku omavalitsuse pädevus tegelikult, et mis toetusi nad annavad“. Üks vastanu avaldab tõsiselt pahameelt seoses pakutavate kohanemistoetustega, A6 selgitas, et:

Mul on väga negatiivsed kogemused olnud selle kohaliku omavalitsuse süsteemiga. Eriti rahade osas / .../ mitte kordagi mind ei kutsunud kuhugi ümarlauda. Et ma ei tundnud kunagi, et ma olen nagu võrdne partner / .../ tugiisikuna ongi ju, minu ülesanne nagu seista pere heaolu eest / .../ peegeldada ametnikele ja võrgustikele seda, mida see pere vajab, sest ma puutun kõige lähemalt nendega kokku / .../ nagu kogesingi seda, mis see riik nii öelda koolitustel välja tõi, et teadlikult on jäetud need Euroopa Liidu poolt antud need pagulaste kohanemiseks antud rahad / .../ 3000 eurot ühe inimese kohta kohalikele omavalitsustele niimodi, et nad ei ole ette kirjutanud, mida selle eest peaks tegema...Ja neil on võimalus seda enda koolitusteks ja enda asjadeks ja enda preemiateks maksta. Ja seda ka rõõmsalt kasutatakse, et mitu korda oli see, et me ei tea ju, meil pole ette öeldud mille jaoks seda raha, kas ikka tohib hambaravi jaoks, et mingit oma mõtlemist pole. Et kui inimene on kõrgharidusega

sotsiaaltöötaja ja ta on selle ametikoha peal, talle ei pea kõike asju ette ütleva / .../ võiks ise ka aru saada inimese healust ja võibolla usaldada siis tugiisikut rohkem.

Autor küsis ekspertidelt, millist tuge peaks riik ja kohalik omavalitsus veel sisserändajatele pakkuma, et kohanemine toimuks maksimaalselt. Respondentide arvates peaks riik ja kohalik omavalitsus olema inimlikuma suhtumisega. Vajaliku aspektina toodi välja projektide loomise, mis aitavad sisserännanute kohalikust elust osa saada, tutvusi luua ja et nad tunneks, et nad ei ole üksi. Lisaks toodi välja, et eestlased võiksid olla ausad ja siirad ning sedasama oodatakse ka sisserännanutelt. Üks respondent tõi välja hea vaimse tervise olulisuse, A3 lausus, et „vaimse tervise programm ja toetus, mis on / .../ tasemel ja eetiline ja kvaliteetne“. Arvati veel, et on riigi ja omavalitsuse ülesanne tutvustada eestlasi ja oluline on suhtlemisel säilitada inimlikkus, A1 sõnas, et „/ .../ see siiras ausus ongi, et see täitsa tavaline inimlik suhtlemine... Iga inimene avaneb, kui sa temasse viisakalt ja siiralt suhtud ja ja kui sa inimest solvad, siis iga inimene läheb lukku.“ Oluliseks peeti veel riigipoolset teavitustööd, anda eestlastele rohkem informatsiooni sisserändajate kohta.

Teema lõpetuseks küsis autor sisserännanute käest, mil viisil nad on teadlikud kodakondsuse taotlemisest Eesti riigis. Antud küsimusele vastasid respondentid üksmeelel, et kodakondsuse taotlemisega ollakse kursis politsei ning kodakondsus ja migratsiooniameti kaudu.

2.3.3. Mitteformaalne kogukondlik integratsioon Pärnu linnas

Küsites sisserännanutelt, mis on kohalikega kontakti loomisel kõige keerulisem, avaldas üks respondent, et temal ei ole kohalikega kontakti loomisel probleeme esinenud. Sr3 lausus, et „/ .../ ma arvan, et sõltub, kuidas sa ise ennast näitad / .../, kui sa oled väga antipaadne ja ülbe, ei meeldi sa kellelegi“. Üks respondentidest tõi välja eestlaste põhimõtte, mitte suhelda temaga ja asjaolu, et eestlased kalduvad rassismile. Sr2 lausus, et „/ .../ ma ei eelistaks minna Eestisse, kui mul oleks teist värvi nahatoon“. Tähtsa aspektina toodi välja ka keeleoskus, mis raskendab kohalikega kontakti luua. Mainiti ära ka sisserännanu enda tahte olla sotsiaalne.

Vaba aega meeldib sisserrännanutel sisustada erinevalt. Enamus respondente tõid välja asjaolu et Pärnus on palju kohvikuid, kus on hea vaba aega veeta. Käiakse sõpradel külas ja tehakse süüa. Sr2 sõnas, et „ /.../ vahetevahel käin spaas, seda ma Eesti juures armastan“. Suurt huvi pakuvad sisserrännanutest respondentidele ka Pärnu treeningklubid. Üks respondentidest tõi välja värskes õhus vaba aja veetmise võimaluse, Sr1 lausus, et „ /.../ jalgrattaga sõitmine, ma teen palju süüa ja küpsetan, loen raamatuid“. Respondendid on rahul ka Pärnus vaba aja veetmise võimalustega. Ollakse ühtsel arvamusel, et Pärnu on küll suhteliselt väike linn, kuid võimalusi vaba aja veetmiseks on Pärnus palju. Sr3 sõnab aga, et „ /.../ talvel on natukene vaiksem“. Üks respondentidest toob esile, et Pärnu võiks kultuuriliselt kasvada, Sr1 lausub, et „ /.../ näiteks võrreldes Tallinnaga, on sul võimalus minna teatrisse. Siin sa seda teha ei saa, sest kõik on eesti keeles“. Küsides respondentidelt, kas nad on osalenud Eestis korraldatud kultuuriüritustel ning mida need üritused neile andnud on, oskavad enamus respondente tuua välja jaanipäeva üritused. Respondentidele meeldib antud ürituse juures võimalus näha ja tutvuda eesti kultuuriga ja saada osaks sellest. Üks respondentidest (Sr1) toob välja Hansapäevad ning jällegi asjaolu, et antud üritus aitab Eesti kultuuri ammutada.

Autor küsis sisserrännanute ja ekspertide käest arvamust Pärnu linnas positiivse kultuuride vahelise kohanemise toimumisest. Sisserrännanud respondent toob välja, et on inimesi, kes ei aktsepteeri tema kultuuri. Sr4 lausub, et „ /.../ inimesed ütlevad, et ei paneks selle pearätiku, et siin ei ole palju mehi. See on isiklik vabadus /.../ iga inimene saab valida, mis ta mõtleb, tahab“. Üks respondent arvab, et kultuuride vaheline kohanemine ei ole tähtis, Sr2 ütleb, et „ /.../ kui sa integreerud siin, ma arvan, et see on sinu teha uude riiki kolides, et sa leiaksid endale sõbrad“. Sisserrännanutest respondendi arvamusest väljendus ka, et valitsus peaks inimestega koostööd tegema. Sr1 tõi välja, et „ /.../ lõbusad või hariduslikud üritused ei tohiks olla rahalised. Peaksid olema tasuta ja väga hästi reklaamitud nii eestlaste, kui immigrantide seas“. Ekspertide arvates on jällegi oluline säilitada inimlikkus. Tuuakse välja kultuuride vahelise positiivse kohanemise olulisuse igas linnas. A1 lausus, et „ /.../ eelkõige on tegemist inimestega, oma rõõmude ja muredega, et loome lihtsalt sellise keskkonna“. Respondent A6 tõi välja, et „ /.../ on oluline, et oleks inimlikkus, et iga inimene tunneks ennast nagu ka Pärnus ennast nagu väärtuslikuna ja väärtustatuna“. Oldi ka arvamusel, et tähtis on luua hea keskkond, kus kõik saavad koos oma rõõmude ja muredega olla.

Autor küsis sisserrännanutelt ja ekspertidelt, mida nende arvates saaks kogukond ära teha, et kohanemisprotsess oleks sisserrändajatele positiivsem. Üks respondent märkis ära inimestevahelise suhtluse olulisuse, A2 sõnas, et „tuleks nendega ikkagi lihtsalt suhelda. Ja mitte teha seda kivinägu, mis eestlasel on ju väga omane. / .../ tulekski inimesi koolitada“. Toodi välja tugeva kogukonnaseltsi olulisus. A5 ütles „/ .../ et see kogukond käiks rohkem koos, teeks toimetaks koos“. Üks eksperdist respondent arutles asjaolu üle, miks eestlased peaksid tahtma üldse pagulasi aidata. A6 ütles, et „/ .../ miks võibolla välismaal rohkem aidatakse, et nad on kogenud, et riik on ka neid aidanud / .../ Seda ei saa nagu näidata ainult näpuga kogukonnale, et riik peab ikkagi ise mõtlema, miks see kogukond ei taha neid inimesi vastu võtta“. Tähtis on inimestele märku anda, et kõik on väärtuslikud. Sisserrännanutest respondent tõi välja, et immigrandi enda teha on, kui hõlpsalt ta integreerub. Sr3 tõi näiteks, et „/ .../ kui keegi tuleb su koju, siis sa vähemalt selgitad talle, kus midagi asub / .../ rohkem informatsiooni kursustest, näiteks keeleõpe“. Üks respondent (Sr2) tõi välja, et Pärnu kogukond ei teinud tema jaoks midagi, kui ta siia kolis. Immigrantidega tuleks kohe kohtuda, kui nad siia saavad ning neile vajalik info edastada. Respondentide soov oleks kasvõi korra nädalas kohtuda ja tunda, et nad ei ole oma muredega ükski ning saaksid vajadusel oma muresid jagada teistega, kes sama läbi elavad. Sr1 ütles, et „riik võiks organiseerida üritusi, et näidata eestlastele natukene, kes immigrandid on, et nad saaksid kohtuda inimestega, kes nende riiki tulevad. / .../ kus inimesed saaksid üksteisega kohtuda ja õppida keelt ja õppida kultuuri, õppida teisi kultuure. Ja on väga oluline neid üritusi hästi reklaamida“.

Ekspertidest respondente ei häiri asjaolu, et sisserrännanud õpivad/töötavad nendega samas asutuses või et nende lapsed õpivad nende lastega samas lasteaias/koolis. Respondentide arvates on see mõistlik ja loogiline, et sisserrännanute järglasi ei isoleerita eraldi organisatsioonidesse või lasteaedadesse. Üks respondent tõi välja negatiivse kogemuse seoses ühe Eesi kooliga, A6 ütles, et „/ .../ koolides olnud, kus õpetajad ei taha töötada või kus pagulaste lapsed käituvad väga nagu hullusti või või kiusavad seal teisi lapsi“. Respondent, kellel endal lapsi pole on samuti positiivselt meelestatud, A3 ütles, et „/ .../ see on väga vahva, kui saavad kõik õppida ja töötada koos“. Kaks respondenti on ühisel arvamusel, et tegemist ei ole teistsuguste inimestega, kui seda on eestlased. A1 ütles, et „/ .../ nad ei ole teistsugused, nad on lihtsalt inimesed“.

Intervjuu lõpetuseks uuris autor, kas respondentidel on teema lõpetuseks midagi lisada, mida neilt veel küsitud ei ole. Üks ekspertidest respondentidest on arvamusel, et integratsioon on hetkel läbi kukkunud, A6 ütles, et „/ ... / see ei toimi sellisel kujul nagu riik seda teeb / .../inimlikkust on vaja ja seda inimestega arvestamist“. Teise respondendi arvates on pagulased tõmmanud ühiskonna tähelepanu ja jäänud silma negatiivsusega, A2 arvas, et „/ .../ varju kipuvad jääma need, kes nagu need kes on tõesti sõja eest ära tulnud / .../ meie see stereotüübid on ikka kivistunud / .../ annab ikka teha ja rääkida onju inimestele, vanematele inimestele asjadest“. Ollakse ka arvamusel, et pagulaste arv on Eestis väike ja ka eestlaste jaoks oleks hea, kui pagulased kohaneksid eluga Eesti ühiskonnas. On ka respondente, kes arvavad, et Eestisse hakkab üha enam sisserännanuid tulema. A5 ütles, et „/ ... / tutvustada teisi rahvuseid, kultuure / .../ kaasata kogukonnad, et nad kõik koos toimetaksid“. Räägitakse eestlaste hirmust pagulaste ja nendega seonduva vägivalla ees, A4 ütles, et „/ .../ eestlane kakleb täpselt samamoodi / .../ meedia kajastab täpselt seda sama, et näete inimene tuli sealt samast ja teeb selliseid asju / .../ Eesti inimene peab ka end natukene lödvemaks laskma“. Sisserännanutest respondendid olid ühisel arvamusel asjaolus, et ametnikud, kes puutuvad oma töös kokku immigrantidega peaksid olema professionaalsemad, avatumad ja sõbralikumad. Sr2 ütles, et „/ .../ Eesti ei ole väga avatud hoiakuga immigratsiooni suhtes / .../ valitsusel on veel palju tööd teha“. Teine sisserännanust vastanu on arvamusel, et kogukond peaks olema avatuma suhtumisega ja rohkem valmis abistama.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Sisserände temaatika on kogu maailmas aktuaalne, tänu sellele on paljud riigid, sh Eesti, võtnud vastu mitmeid regulatsioone ja väljatöötanud kavasad migrantide integreerimiseks. Sisserände temaatikaga aitab immigrantidel kursis olla uudiste, interneti, massimeedia, televisiooni vahendus. Erinevatel ekspertidel on migratsiooniga kokkupuuteid lisaks meediale ka tööalaselt, seda nii Eestis, kui välismaal. Töö kaudu nähtu ja kogetu annab ekspertidele suurema pildi maailmas toimuvast ning on abiks avatud meele hoidmisel seoses sisserände teemaga.

Käesoleva uurimuse analüüsist selgub, et sisserände teema aktuaalsuse üle ollakse respondentide seas eriarvamusel. Sisserännanutest vastajate arvates on teema Pärnus väga

aktuaalne, kuna üha enam on tänavapildis märgata immigrante (süürlasi ja teise nahavärviga inimesi), kes nähtavasti elavad Pärnus, kuna samu inimesi kohatakse järjepidevalt. Lisaks märkavad sisserännanud, et väiksemas linnas nagu Pärnu (võrreldes Tallinnaga) on kohalike suhtumine immigrantidesse erinev. Slaavi päritolu sisserännanutest respondendid on märganud kohalike negatiivset suhtumist teise nahavärviga migrantidesse. Ekspertide arvates on Pärnu linna inimesed kaua olnud ärevuses pagulaste teemaga seoses, ent nüüdseks on olukord rahunenud, sest inimesed on saanud olukorraga harjuda. Sellest võib järeldada, et kohalikud Pärnu linna elanikud on harjunud asjaoluga, et Pärnusse on üha enam sisserännanud elama asunud.

Uurimuses selgus, et sihtriigi ühiskonda integreerumist muudab lihtsamaks tugivõrgustik ja sõprade olemasolu. mida väitsid kõik sisserännanutest respondendid. Seetõttu on integreerumisprotsess lihtsam sisserännanutele, kellel on sihtriigis olemas tugivõrgustik. Sisserännanutest respondendid tõid antud uuringus välja, et aitab sellest, kui on üks või kaks lähedast sõpra. Teoorias eelnevalt välja toodud Ernst Gemacher-i (2015, lk 32) kirjutatu kinnitab seda. Kirjeldades, et olulisel kohal inimeste eludes on sõbrad, rõõm ja hea vorm, mis aitavad kaasa õnneliku ühiskonna moodustamisele. Igale rahvusele on tähtis elada õnnelikus keskkonnas ja sotsiaalse kapitali tekkele aitavad kaasa sõprussuhted.

Teoorias eelnevalt käsitletud, Transberg & Kond (2017) läbiviidud uurimuses selgus, et immigrandi kohanemisvõime sõltub tema enda väljavaadetest ja motivatsioonist. Sama tulemus saadi ka käesolevas uurimuses osalenud sisserännanutest respondentide vastustest, et kogukonda kuulumise kaasa aitamiseks, peab ühiskond olema valmis vastu võtma sisserännanud ja niisama oluline on ka asjaolu, et sisserännanu ise tahaks integreeruda.

Velasco (2015, lk 87) tõi oma teoreetilistes seisukohtades välja multikultuursuse, kui olulise aspekti kultuuridevahelisel kohanemisel. See on kahe erineva kultuuri koos eksisteerimine, mille eelduseks on sotsiaalne suhtlus ja tolerantsus, isegi kui nende kultuuridevaheline suhtlus ei küündi sügavamale tasandile. Uurimustulemustele toetudes selgus sisserännanutest ja ekspertidest respondentide vastustest, et eestlased peaksid säilitama avatumat meelt ja olema sõbralikumad teiste rahvuste suhtes, et soodustada lõimumisprotsessi. Antud tulemus kattub ka Rahvusvahelise Migratsiooni (2014, lk 4)

seisukohaga, et mõlemad osapooled võtaksid omaks teadmised ja oskused, millest arenevad väärtushinnangud ja need panustatakse ühiskonna edendamisse.

Uuringutulemustele toetudes saab autori hinnangul sisserännanute respondentide vastustest järeldada, et integreerumisprotsess on lihtsam vene/slaavi rahvustest inimestel. Uurimuses osalenud slaavi päritolu respondendid sõnasid, et nende kultuur sarnaneb Eesti kultuuriga ja nad on Eestiga sarnaseid sündmusi läbi elanud, seetõttu tunnevad Ukrainast sisserännanud ühist mõistmist eestlaste poolt. Rahvusvahelise kaitse saanud sisserännanu sõnul on raskem integreeruda sisserännanutele, kes paistavad silma erineva nahavärvi ja rassi poolest. Rahvusvahelise kaitse saanud isikute endise tugiisiku sõnul saavad pagulased Eestisse väga erinevast kultuuriruumist ja on siia jõudes vaimses madalseisus. Ojakäär (2009, lk 33–35) toob teoreetilises seisukohas välja, et mõtlemisviis on kultuuriti erinev ja see on tekkinud kultuurile omasele ajaloolisele, eluolustikule, looduskeskkonnale ja religioonile. Seda on omakorda aidanud kujundada kunst, kirjandus, muusika, keel, kaitumiskultuur ja kommunikatsiooni tavad. Autori hinnangul saab järeldada, et seetõttu oleks oluline luua pagulastele just esialgu positiivsemat emotsiooni, mida võiks pakkuda erinevad huvitegevused. Kuid uurimuses osalenud endise pagulaste tugiisiku sõnul on KOV-i poolt määratud rahad pagulaste jaoks on olnud nii väikesed, et huvitegevuste jaoks sealt raha ei ole jätkunud.

Teoorias välja toodud, Danzer & Yaman (2016, lk 152) kirjutavad sihtriigi keele tähtsusest uude keskkonda sisenemisel. Haavatavus, individuaalne oskus ja majanduslikud stiimulid on peamised aspektid, mis määravad sisserännanute keeleõppe stiimuli. Kui keeleõppes tulenev kasu on sisserännanule suurem, motiveerib see teda paremini sihtriigi keelt õppima. Teoorias eelnevalt välja toodud uuringutulemuste kokkuvõttest „Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks“ (Kallas *et al.*, 2014) selgub, et riik ja KOV peaksid osutama laialdasemat tähelepanu keeleõppe ja Eesti kultuuri tundma õppimise võimalustele. Antud uurimuses osalenud sisserännanute respondentid on eesti keele omandamisest üksmeelel, et vajalik on osata keelt, kuid see ei ole primaarne neile, kes oskavad näiteks inglise või vene keelt. Kuna ka nende keelte vahendusel saab Pärnus suheldud. Uurimuses osalenud sisserännanute respondentid toovad välja sama asjolu nagu teoorias Danzer & Yaman (2016, lk 152), et keeleõppele aitab kaasa, kui on

eesmärgiks hariduse omandamine või leida endale parem töökoht. Käesolevas uuringus osalenud sisserännanute respondentide vastustest selgus, et sihtriigi keele oskus annab võimalused leida parem (erialane) töökoht ning luua sügavamad suhted kohalikega. Lisaks näitab uurimuses osalenud sisserännanute arvates sihtriigi keele oskus, et immigrant on huvitatud integreerumisest ja kohalikega kontakti loomisest. Lõimuv Eesti 2020 (2014, lk 10) on välja toodud, et eesti keele omandamise tähtsuse sisserännanute seas, kuna see aitab kaasa ühiskonnaelus tulemuslikule kaasalöömisele ja toetab lõimumist. Aitab vähendada erinevusi erinevates töövaldkondades ja kodanikuühiskonnas osa võtmisel ja soodustab sidusust riigi ja ühiskonnaliikmetega. Kui sisserännanu soovib oma teadmistega ja oskustega panustada, peaks riik olema suuteline looma inimestele soosivad tingimused integreerumiseks. Meelehärrmi tekitab uurimuses osalenud sisserännanute respondentides asjaolu, et Eestisse saabudes ei olnud antud neile informatsiooni keeleõppe võimalustest või ainuke informatsioon, mis edastati, oli keeleõppe võimalustest Tallinnas. Sisserännanud respondendid on arvamusel, et keelt on võimalik omandada tänaval või kohalikega suheldes, seetõttu on keelepraktika võimaluse olemasolu oluline. Saab järeldada, et seni on olnud riigi/kohaliku omavalitsuse panus ebapiisav sisserännanute keeleõppe võimalustele, kuna sisserännanud ei ole teadlikud keeleõppe võimalustest ja puudub ka keelepraktika võimalus.

Teoorias välja toodud uuringutulemuste kokkuvõttest „Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks“ (Kallas *et al.*, 2014) selgus, et riik ja KOV peaksid osutama laialdasemat tähelepanu avalike teenuste kättesaadavusele. Oluline oleks võimaldada sisserännanutele lihtsamini info kättesaadavust. Sama tulemus selgus antud uurimuses sisserännanute ja ekspertide vastustest, et eriti ei olda teadlikud sisserännanutele pakutavatest teenustest ega toetustest. Ainukesed, kes olemasolevatest teenustest ja toetustest teadlikud, olid pagulased, kuna neile oli määratud tugiisik, kes aitas kohaneda eluga Pärnus.

Antud uurimusest saab veel järeldada, et sisserännanute ja ekspertide teadmatuse osutavate teenuste ja toetuste osas näitab riigi/kohaliku omavalitsuse ebapiisavat panust antud vallas. Espenberg *et al* (2016, lk 17,18) toob küll välja avaliku-, era- ja kolmanda sektori omavahelise koostöö olulisuse, et sisserännanutele mõeldud teenuste ja toetuste pakkumine oleks tulemusterikas, kuid käesolevas lõputöös tõi endine rahvusvahelise

kaitse saanute tugiisik oma intervjuus välja rahulolematuse seoses ametnike ning pakutavate teenuste ja toetustega. Tema sõnul ei ole pagulaste jaoks personaalseid lahendusi, ametnikud ei oska arvestada inimese tervikheaoluga, kogu raskus on tugiisikul, kel ei ole piisavalt meetmeid ega võimalusi pagulaste abistamiseks. On jäänud mulje, et ametnikud justkui oleks ise ka teadmatuses, ei saada aru, mille jaoks võib kulutada Euroopa Liidu poolt pagulaste toetuseks saadud rahad; ise otsuseid langetada ei taheta, milleks toetusteks eraldatud raha kasutada võiks. Teenuste/toetuste kättesaadavuse juures tekitab uurimuses osalenud sisserännanute respondentide sõnul pahameelt ka ametnike ebasõbralik suhtumine, ebapädevus ja ükskõiksus, kui nad ei suuda immigrantidele vajaminevat infot edastada. Respondentide sõnul ei oska nendega tegelevad ametnikud immigrantide küsimustele vastata, ega osata ka suunata edasi kellegi teise juurde, kes saaks antud küsimustes abiks olla. Ekspertidest respondentid tõid intervjuus välja, et kohaliku omavalitsuse ülesanne on näidata sisserännanutele, kes on eestlased ja kuidas Eestis asjad toimuvad. Lisaks on ekspertidest respondentide arvates KOV-i ülesanne teha ära teavitustöö pagulaste teemal, et meedia vahendusel kohalikesse külvatud hirm minimaliseerida. Uurimuses osalenud üks ekspert tõi välja, et Eestisse saabunud pagulaste arv ei ole meie riigi rahva kohta üldse suur. Integreerumine Pärnu ühiskonda on võimalik, kui aga eestlane on negatiivselt meelestatud pagulaste suhtes, seda integratsiooni ei toimu, mistõttu on raske nii eestlastel, kui pagulastel Eesti riigis koos eksisteerida.

Kohalikega kontakti loomisest saab tuua järeldustena välja, et oluliselt lihtsam on immigrantidel, kes välimuselt oluliselt ei erine eestlastest. Slaavi päritolu sisserännanust respondent tõi välja, et silmapaistev välimus põhjustab kohalikes hirmu ja vastuolu ning selle väljendamisega ei olda väga tagasihoidlikud. Kultuuride vaheline kohanemine on sisserännanutele tähtis, respondentid peavad oluliseks inimlikku suhtumist ja sõbralikkust. Respondendid peavad oluliseks inimeste vahelist austust ja läbisaamist olenemata rassist. Rahvusvahelise kaitse saanud respondentide soov on, et Pärnu kogukond ei mõistaks neid hukka ja aktsepteeriks nende religiooni ja kultuuri. Autor toob järeldusena välja, et Pärnus elavad sisserännanud soovivad kohalikega kontakti luua, ilma et nad peaksid loobuma oma tavadest ja religioonist.

Joyce & Liamputtong (2017, lk 20–21) toovad välja pagulaste pettumuse väheste meelelahutuslike tegevuste osas Austraalia väikelinnas. Negatiivsete tunnetena saab veel esile tuua, et mõned pagulased tundsid, kuidas nad ei saanud piisavat tuge kasutada täielikku potentsiaali uude keskkonda integreerumisel. Käesoleva uurimuse tulemustest selgub vastupidist, sisserännanute respondendid on üldjoontes rahul Pärnus vaba aja veetmise võimalustega üldjoontes Tegemist on väiksema linnaga, kuid sisserännanute arvates on vaba aja veetmise võimalusi Pärnu linnas palju. Talvine periood on Pärnus vaiksem, seetõttu oleks ühe ukrainlasest sisserännanu soov teatrit külastada. Pärnus aga ei ole immigrantidel võimalus teatris käia, kuna kõik etendused on enamasti eesti keelses. Teatrietendused võiksid kajastuda ka vene või inglise keeles. Lisaks oleks tarvidus teha suuremat reklaami kultuuriüritustele inglise või vene keeles, et ka sisserännanud saaksid neist osa võtta, kuna huvi Eesti kultuurisündmuste vastu on suur.

Sisserännanuid ei peaks kohtlema eelarvamustega ega teisiti, kui kohalikke. On loomulik, et nad töötavad kohalikega samas asutuses ja et lapsed käivad ühises lasteaias/koolis. Ollakse arvamusel, et selline, kui rahvuste segunemine on huvitav ja loogiline. Pigem näevad respondendid selles protsessis ja sulandumises positiivsust, kui negatiivsust.

Tuginedes uuringus saadud tulemustele ja tekkinud mõtetele, tehakse sisserännanute kohanemisprotsessiga toimetulekuks järgnevad autoripoolsed soovituslikud ettepanekud:

- Sisserännanutele pakutavate teenuste ja toetuste tutvustamine peaks toimuma kohe, kui nad Pärnusse saabuvad – teostab kohalik omavalitsus.
- Tagada riigi poolne väljaõpe kohaliku omavalitsuse ametnikele, kes puutuvad oma töös kokku sisserännanutega. Neid informeerida ja nõustada, et nad oleksid teadlikud ja oskaksid anda edasi vajaliku informatsiooni pakutavatest teenustest ja toetustest. Tehes seda kliendi huve silmas pidades ja teda austades.
- Kohalik omavalitsus peaks võtma ülesandeks võimaldada sisserännanutele keeleõppe programm, seda koos võimalusega keelepraktikaks, kuna keel kinnistub praktika käigus. Kohalik omavalitsuse ülesanne oleks leida sobivad keeleõpetajad ja korraldada kursus, aga riik toetab seda rahaliselt.
- Erinevad projektid - kolmas sektor saab toetada sisserännanute integreerimisele kaasa projektide loomise ja teostamisega, kui riik avab programmi, mille kaudu kohalik omavalitsus ja kolmas sektor saaks antud teenuste ja ürituste jaoks raha taotleda.

- Eneseteostuse võimalused sisserännanutele – erinevate töötubade läbiviimine kolmanda sektori poolt, mida rahastab riik.
- Ühiskonna teadlikkuse tõstmine integreerimise olulisusest, kuna kasu saavad mõlemad osapooled nii kohalik elanikkond kui ka sisserännanu. Jällegi võiks riik pakkuda rahastust, et kolmas sektor saaks korraldada üritusi, mis annaks sisserännanutele võimaluse tutvuda kohaliku kultuuriga. Teisena korraldada üritusi, mille läbi sisserännanud saaksid tutvustada kohalikele enda kultuuri.

Tõstes kohalike inimeste teadlikkust võõrastest kultuuridest ja nende omapäradest, muutuks kultuuridevaheline kohanemine Pärnu linnas positiivsemaks. See aitaks tõsta inimeste teadlikkust seoses sisserännanutega Pärnus. Aitaks kaasa paremate suhete loomisele erinevate kultuuride vahel ja aitaks ära hoida kohalikes hirmu, mis on tingitud teadmatusest.

KOKKUVÕTE

Sisserännet on mõjutanud erinevad sündmused maailmas ja tänapäeval on antud teema väga aktuaalne ka Eestis. Sisserände eesmärgid inimestel on erinevad, levinumad neist on töö, õpingud, vabatahtlik töö sihtriigis ja sõja eest põgenemine kodumaalt. Sihtriigis uue eluga alustamine võib osutuda keeruliseks, et immigrandidel oleks lihtsam sihtriigis kohaneda, on avalik-, era- ja kolmas sektor loonud Eestis erinevaid teenuseid ja toetusi, kuid neis teenustes esineb puudujääke.

Autor soovis teada saada Pärnu linna võimalusi tugivõrgustikuta sisserännanute integreerimiseks Eesti ühiskonda. Lisaks soovis autor antud tööga näidata Pärnu kogukonna olulisust uutele elanikele nende igapäevaelus.

Selgitamaks välja Pärnu linna pakutavad toetused ja teenused sisserännanutele, küsis töö autor Pärnu sotsiaalosakonna juhatajalt antud toetuste ja teenuste võimalusi. Selgus, et sisserännanutele eraldi toetusi määratud ei ole, lähtutakse põhimõttest, et sisserännanu on võrdne teiste Eesti riigi kodanikega. Üks erisus on seoses rahvusvahelise kaitse saanutega, neile eraldab riik saabumisel täiendava rahasumma, mis on 3000 eurot inimese kohta. Antud rahasumma kasutusviis, on kohaliku omavalitsuse otsustada.

Uurimus viidi läbi viie sisserännanuga, kes kõik olid Eesti valinud sihtriigiks erinevatel põhjustel. Uurimuses osales lisaks kuus eksperti, kellel oli tööalaselt eelnev kokkupuude sisserännanutega. Autor valis analüüsiks kvalitatiivse uurimismeetodi ja viis respondentidega läbi poolstruktureeritud intervjuu. Küsimused olid autori koostatud,

tuginedes uuritava teema üldist suunda reflekteerides. Andmete transkribeerimine toimus intervjuude läbiviimisega samal päeval kategoriseeritult ja analüüsiks kasutati temaatilist analüüsi.

Kõik antud lõputöös tõstatatud uurimisküsimused said vastatud. Uuringutulemuste analüüsi põhjal saab teha järelduse, et uude ühiskonda aitab integreeruda sõprade olemasolu (piisab, kui on üks või kaks lähedast sõpra). Sisserännanu kohanemisvõime sõltub tema enda motivatsioonist ja sihtriigi ühiskonna suutlikkusest immigrant kogukonda vastu võtta. Uuringutulemuste põhjal saab järeldada, et lõimumisprotsessi soodustamiseks on vajalik eestlaste avatud meel ja sõbralikkus teiste rahvuste suhtes.

Uuringus osalenud vene/slaavi rahvustest respondentide vastustest saab järeldada, et neile on integreerumisprotsess Eestis lihtsam, kuna nad on Eestiga sarnaseid sündmusi läbi elanud. Rahvusvahelise kaitse saanute sõnul on erineva välimuse tõttu sihtriigi ühiskonnas keerulisem kohaneda. Kohalikega kontakti loomist pärsib immigrandi erinev nahavärv ja välimus, mille väljendamisega ei ole kohalikud tagasihoidlikud. Lisaks on rahvusvahelise kaitse saanud sihtriiki jõudes madalseisus, seetõttu on autori hinnangul oluline luua pagulastele esialgu positiivsemat emotsiooni läbi erinevate huvitegevuste. Uurimuses osalenud pagulaste endise tugiisiku sõnul on KOV-i poolt määratud rahad huvitegevuste jaoks liiga väikesed.

Uurimuses osalenud sisserännanute vastustest selgus, et eesti keele oskus on oluline, kuid mitte primaarne. Eesti keele oskus aitab leida sisserännanutel parema töökoha ja lähedasemad sõprussuhted, kuid igapäevaselt saab suheldud ka vene ja inglise keelt kõneledes. Lisaks selgus, et sisserännanud soovivad võimalust keelepraktikaks, mille käigus keel kõige paremini kinnistub. Uurimuses osalenud sisserännanud väljendasid pahameelt, kuna Eestisse saabudes ei võimaldanud KOV neile informatsiooni keeleõppe võimalustest Pärnus ega võimalustest keelepraktikaks. Järeldusena toob töö autor välja, et KOV-i panus sisserännanutele keeleõppe võimaluste osutamiseks on olnud ebapiisav. Sisserännanutes tekitas lisaks pahameelt piiratus avalike teenuste kättesaadavusele. Sisserännanute ja ekspertide vastustest selgus, et ei olda teadlikud immigrantidele pakutavatest teenustest ja toetustest. Meelehärrmi valmistas ka ametnike ebapädevus, ükskõiksus ja ebasõbralik suhtumine ametiasutustes. Eksperdid olid arvamusel, et kohaliku omavalitsuse ülesanne on leida moodus tutvustamiseks sisserännanutele Eesti

kultuuri ja teha ära teavitustöö pagulaste teemal, et kohalikesse külvatud hirm väheneks. Järeldusena saab välja tuua, et integratsioon toimuks positiivsemalt, kui riik võtaks enda kanda tutvustada kohalikele immigrante. Kõikide respondentide arvates on tähtis inimeste vaheline austus ja head sõprussuhted, olenemata rassilisest kuuluvusest.

Töö autor leiab, et antud teemat võiks uurida ka järgnevatel aastatel, kuna sisserände temaatika on Eestis aktuaalne. Parema ülevaate saamiseks antud teemast ja tulemuste võrdlemiseks võidaks teemat ka järgnevatel aastatel uurida. Erinevate aastate tulemusi oleks huvitav ja kasulik võrrelda, see võimaldaks teada saada integreerimisprotsessis toimuvatest muutustest, kuna Eesti pakub sisserändajatele iga aastaga üha rohkem huvi.

Autor on arvamusel, et uurimistulemuste analüüsimisel selgunud probleemidele on võimalik lahendusi leida, milleks on märgitud autoripoolsed ettepanekud tugivõrgustikuta sisserännanute kohanemisprotsessiga toimetuleku positiivsemaks muutmiseks Pärnu linnas. Olles positiivselt meelestatud ja säilitades inimlikkus ning olles siiras, on võimalik muuta kohanemisprotsess sisserännanutele positiivsemaks ning aidata neil integreeruda ja saada osaks Pärnu linna ühiskonnast. Selleks peaks riik tagama kohaliku omavalitsus sisserännanutega kokku puutuvatele ametnikele piisava väljaõppe, et nad oskaksid sisserännanuid nõustada ja abistada. Kohalik omavalitsus peaks mõtlema, kuidas leida eesti keele õpetajad ja võimaldada sisserännanutele keeleõppe programm, mida rahastaks riik. Kolmas sektor saab sisserännanute integreerumisele kaasa aidata teenuste ja ürituste korraldamisega, mille rahastus võiks tulla riigilt läbi mõne projekti või programmi. Riik peaks hoolitsema oma rahva eest, et kogukond tahaks omakorda olla toeks sisserännanutele.

VIIDATUD ALLIKAD

- Asari, E-M., Maasing, H. (2017). *Rändepoliitika suundumused Euroopa Liidus ja Eestis.. Uuringu aruanne*. Loetud aadressil
https://inimareng.ee/static_assets/pdf/EIA%202016-17%201.3.%20Rändepoliitika%20suundumused%20Euroopa%20Liidus%20ja%20Eestis.pdf
- Asari, E-M., Maasing, H., & Luik, E. (2015.). *Eestisse seaduslikult sisserännanud välismaalaste profiilide kaardistamine ning nende vastavus Eesti tööjõuturu vajadustele*. Rakendusuring. 8 Loetud aadressil
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2015_profiilide_uuringu_lopparuanne.pdf
- Blumberg, S. (2018). *Inimkaubanduse ennetamise ja ohvrite abistamise nõustamisliini teenuse vahearuanne*. Loetud aadressil
http://lft.ee/admin/upload/files/Vahearuanne%20IK%20Nõustamisliin%2001_01-31_12_2017.pdf
- Byman, D., & Speakman, S. (2016). *The Syrian refugee crisis: Bad and worse options*. *The Washington Quarterly*, 39(2), 45–60.
<https://doi.org/10.1080/0163660X.2016.1204352>
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2011). The „negative“ assimilation of immigrants: a special case. *Industrial and Labor Relations Review*, 64(3), 502 – 525.
- Danzer, A. M., & Yaman, F. (2016). Ethnic concentration and language fluency of immigrants: Evidence from the guest-worker placement in Germany. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 131(Part A), 151 – 165.
<https://doi.org/10.1016/j.jebo.2016.08.012>
- Eesti Ajakirjanike Liit. (2012). *Pagulased ja Eesti meedia. Juhendmaterjal ajakirjanikele*. Loetud aadressil

- <http://iom.ee/failid/content/Ajakirjanike%20juhendamaterjal%20-%20Pagulased%20ja%20eesti%20meedia%202012.pdf>
- Eesti Koostöö Kogu. (2017). *Eesti inimarengu aruanne 2016/2017*. Loetud aadressil https://inimareng.ee/static_assets/pdf/Eesti%20inimarengu%20aruanne%202016-17.pdf
- Vabariigi Valitsus. (2008). *Eesti lõimumiskava 2008–2013*. Loetud aadressil http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/loimumiskava_2008_2013.pdf
- Forsel, M., Jõers-Türn, K., Kukk, A., Laaniste, T., Luha, K., Lust, M., ... Tigane, L. (2012). *Salliv Eesti. Erineva nahavärviga välisõppejõudude ja -tudengite kogemused*. Loetud aadressil https://www.yti.ut.ee/sites/default/files/ssi/uuringuaruanne_salliv_eesti.pdf
- Gehmacher, E. (2015). *Õnn on. Kogu maailma õnneraamat*. Tallinn: Pegasus.
- Hatton, T. J. (2017). Refugees and asylum seekers, the crisis in Europe and the future of policy. *Economic Policy*, 32, 447–496. <https://doi.org/10.1093/epolic/eix009>
- Joyce, L., & Liamputtong, P. (2017). Acculturation stress and social support for young refugees in regional areas. *Children and Youth Services Review*, 77, 18–26. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.03.016>
- Kaldur, K., Uus, M. (2013). *Euroopa kolmandate riikide kodanike lõimumisarutelu aruanne*. Balti Uuringute Instituut. Loetud aadressil https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/MISA_raport_EST.pdf
- Kaldur, K., Vetik, R., Kirss, L., Kivistik, K., Seppel, K., Kallas, K., ... Anniste, K. (2017). *Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017*. Loetud aadressil <https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>
- Kallas, K., Kaldur, K., Kivistik, K., Plaan, K., Pohla, T., Ortega, L., ... Väljaots, K. (2014). *Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks*. Uuringutulemuste lühikokkuvõte. Balti Uuringute Instituut. Loetud aadressil https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2014_tof_-_uuringutulemuste_luhikokkuvote_8_ik.pdf
- Kallas, K., & Pohla, T. (2013). Sisseränne Eestisse 2008–2013. *Riigikogu Toimetised*, 29. Loetud aadressil <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp->

content/uploads/2016/02/Sisseränne-Eestisse-2008–2013-Kristina-Kallas-Triin-Pohla.pdf

- Kasemets, L., Asser, H., Hannust, T., & Rahnu, L. (2013.). *Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis*. Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41933/Uuringuaruanne_MindPark.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kodakondsuse seadus. (1995). *Riigi Teataja I*, 12, 122; *Riigi Teataja I*, 03.01.2017, 17. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/103012017017>
- Kodakondsuse seaduses sätestatud menetlustes esitavate andmete ja dokumentide loetelu. (2017). *Riigi Teataja I*, 14.01.2017, 1. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114012017011>
- Kohanemisprogramm. (2014). *Riigi Teataja I*, 22.08.2014, 5. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/131052017004>
- Kultuuriministeerium. (2014). *Lõimuv Eesti 2020. Lõimumisvaldkonna arengukava*. Loetud aadressil http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_arengukava_uuendatud_2016.pdf
- Maasing, E., Tiit E. M. (2016). *Residentsuse indeksi rakendamine rahvastikustatistikas*. Eesti Statistika. Loetud aadressil <https://www.stat.ee/dokumendid/399211>
- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. (2013). *Avalike teenuste korraldamise roheline raamat*. Loetud aadressil https://www.mkm.ee/sites/default/files/avalike_teenuste_korraldamise_roheline_raamat.pdf
- Meres, K., Tammur, A. (2011). *Sisseränne Eestisse*. Statistikaamet. Loetud aadressil <https://www.stat.ee/dokumendid/72586>
- Nõukogu otsus (EL) 2015/1601, 22. september 2015, millega kehtestatakse rahvusvahelise kaitse valdkonnas ajutised meetmed Itaalia ja Kreeka toetamiseks. (2015). *Euroopa Liidu Teataja*, L-248/80. Loetud aadressil <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015D1601&from=ET>
- Ojakäär, I. (2009). Kohtumine teiste kultuuridega pakub meeldivaid üllatusi ja äratundmisrõõmu. *Sotsiaaltöö*, 5, 33–36.

- Pajumets, M., & Belitšev, E. (2016). *Vahekokkuvõte – pagulaste senine toimetulek Eestis*. Loetud aadressil <http://emn.ee/wp-content/uploads/2016/06/Pajumets-Belitsev-2016.pdf>
- Ramazan, Ö., & Ezlam, S. (2017). The evaluation of prospective teachers' attitudes towards citizenship and citizenship education. *Educational Research and Reviews*, 12(16), 803–812. doi:10.5897/ERR2017.3288
- Tamm, G., Nedožhogina, O., Lees, K., Veskimäe, M., Espenberg, S., & Kiisel, M. , (2016). *Uussisserändajatele mõeldud teenuste arendamise metoodika väljatöötamine*. Loetud aadressil https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/uussisse_randajad_aruanne.pdf
- Tammur, A., Puur, A., & Tammaru, T. (2017). Kas Eestis toimub rändepööre? Välisrände suundumused 2000–2015. Eesti Koostöö Kogu, *Eesti inimarengu aruanne 2016/2017*. Eesti rändeajastul (lk 35–42). Loetud aadressil https://inimareng.ee/static_assets/pdf/Eesti%20inimarengu%20aruanne%202016-17.pdf
- Raag, T. (2015). Tugi rahvusvahelise kaitse saajatele Eestis. *Sotsiaaltöö*, 3, 63–66.
- Realo, A. (2017). Sisseränne ja lõimumine. *Eesti inimarengu aruanne 2016/2017*. Lk 120–124. Loetud aadressil https://inimareng.ee/static_assets/pdf/Eesti%20inimarengu%20aruanne%202016-17.pdf
- Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM). (2014). *Põgenikud, varjupaigataotlejad, pagulased. Faktid ja müüdid*. Loetud aadressil http://iom.ee/avaldatud_materjalid/faktid%20ja%20myydid.pdf
- Rannut, Ü. (2010). *Uusimmigrantide kohanemine Eestis. I osa – Kultuuriteadlikkus*. Loetud aadressil https://www.digar.ee/arhiiv/en/download/120116file:///C:/Users/Gerli/Downloads/raamat_-_kult_kom.pdf
- Ratnik, M. (2009). Tugiisik peab arvestama kliendi jõuvarudega. *Sotsiaaltöö*, 1, 30–34.
- Reichman, J. S. (2006). *Immigration, acculturation, and health: The Mexican diaspora*. New York: LFB Scholarly Publishing LLC
- Riigikontroll. (2016). *Ülevaade riigi ja kohaliku omavalitsuse 2016. aasta tegevustest Euroopa rändekava alusel ümberpaigutatud ja -asustatud rahvusvahelise kaitse*

- saajate vastuvõtmiseks. Loetud aadressil
<https://www.riigikontroll.ee/LinkClick.aspx?fileticket=WCssnUbhxbo%3D&language=et-EE&forcedownload=true>
- Sirol, E. (2015). *Globaliseerumine, sündimus ja rände protsessid kui Eesti rahvastku tänased mõjutajad ning milline on lähema 10. aasta arengutrend*. (Bakalaureusetöö). Loetud aadressil
<https://digi.lib.ttu.ee/i/file.php?DLID=3720&t=1>
- Siseministerium. (2017). Toetuse andmise tingimused uussisserändajate kohanemise toetamiseks. [Käskkirj]. Loetud aadressil
https://www.struktuurifondid.ee/sites/default/files/oigusaktid/tat_terviktekst_01.2017.pdf
- Sotsiaaltoetuste maksmise kord. (2002). *Riigi Teataja*. 17.01.2002 nr 4. Loetud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/162170>
- Strömpl, J. (2016). Euroopa integratsioonipoliitika peegeldus immigrandi taustaga noorte täiskasvanute elulugudes. *Sotsiaaltöö*, 1, 56–63.
- Sõstra, K. (2018). *Eesti rahvaarv kasvas eelmisel aastal*. Loetud aadressil
<https://www.stat.ee/dokumendid/923974>
- Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. (2013). *Lõimumisvaldkonna sotsiaalsete gruppide uuring*. Loetud aadressil
https://www.integratsioon.ee/bw_client_files/integratsiooni_sihtasutus/public/img/File/raamatukogu_uuringud/uuringu_raport.pdf
- Trasberg, K., & Kond, J. (2017). *Teaching new immigrants in Estonian schools – challenges for a support network*. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 38, 90–100.
<https://doi.org/10.15388/ActPaed.2017.38.10793>
- Vabariigi Valitsus. (2015). Täpsustatud tegevuskava Euroopa Liidu ümberasustamise ja ümberpaigutamise tegevuste elluviimiseks. Loetud aadressil
https://www.valitsus.ee/sites/default/files/contenteditors/failid/vastuvotmise_tegvuskava_08102015.pdf
- Zhordania, G. (2015). Keerukas pagulasteema nõuab panustamist kõigilt osapooltelt. *Sotsiaaltöö*, 4, 54–58.

- Zisser, E. (2017). Syria – from the six day war to the Syrian civil war. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 44(4), 545–558.
<https://doi.org/10.1080/13530194.2017.1360011>
- UNHCR. (2016). *Pagulaste lõimumine Eestis. Osalemise ja võimestamine*. Loetud aadressil <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=58a487ac4>
- Vabariigi Valitsus. (2017). Eestisse ümberpaigutatud ja -asustatud pagulased. [statistika]. Loetud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/eestisse_umberpaigutatud_tabel_26.07.17.pdf
- Velasco, D. (2015). Evaluate, Analyze, Describe (EAD): Confronting Underlying Issues of Racism and Other Prejudices for Effective Intercultural Communication. *The IAFOR Journal of Education*, 3(2), 82–93.
- Vetik, R., Lauristin, M., Helemäe, J., Korts, K., Kruusväli, J., Nimmerfeldt, G. ...
 Vihalemm, T. (2008). *Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2008. Uuringu aruanne*. Loetud aadressil https://www.integratsioon.ee/raamatukogu?book_id=196&action=download2
- Välismaalaste seadus. (2010). *Riigi Teataja I*, 3, 4; *Riigi Teataja I*, 04.07.2017, 123.
 Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13331195?leiaKehtiv>
- Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. (2006). *Riigi Teataja I*, 2, 3; *Riigi Teataja I*, 28.11.2017, 32. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.
 Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lisa 1. Eestisse ümberasustatud ja -paigutatud pagulased aastal 2017

Inimesi perekonnas	Päritoluriik	Eestisse saabumise riik	Eestisse saabumise aeg
5	Süüria	Kreeka	Juuli 2017
6	Iraak	Kreeka	Juuni 2017
3	Süüria	Kreeka	Mai 2017
5	Süüria	Kreeka	Mai 2017
4	Süüria	Kreeka	Aprill 2017
4	Süüria	Kreeka	Aprill 2017
5	Süüria	Kreeka	Aprill 2017
4	Süüria	Kreeka	Aprill 2017
5	Süüria	Kreeka	Aprill 2017
5	Süüria	Kreeka	Märts 2017
4	Süüria	Kreeka	Märts 2017
4	Süüria	Kreeka	Märts 2017
4	Süüria	Türgi	Veebruar 2017
5	Süüria	Türgi	Veebruar 2017
4	Süüria	Kreeka	Veebruar 2017
5	Süüria	Kreeka	Veebruar 2017
5	Süüria	Kreeka	Jaanuar 2017
7	Süüria	Kreeka	Jaanuar 2017
3	Süüria	Kreeka	November 2016
6	Süüria	Kreeka	November 2016
4	Süüria	Kreeka	Oktoober 2016
3	Süüria	Kreeka	Oktoober 2016
1	Süüria	Kreeka	Oktoober 2016
3	Süüria	Kreeka	September 2016
5	Süüria	Kreeka	September 2016
5	Iraak	Kreeka	September 2016
5	Iraak	Kreeka	August 2016
5	Süüria	Türgi	August 2016
6	Süüria	Türgi	August 2016
3	Süüria	Kreeka	Juuni 2016
5	Süüria	Kreeka	Juuni 2016
4	Süüria	Kreeka	Juuli 2016
3	Iraak	Kreeka	Aprill 2016
1	Jeemen	Kreeka	Aprill 2016
3	Süüria	Kreeka	Aprill 2016
5	Süüria	Kreeka	Aprill 2016
5	Iraak	Kreeka	Märts 2016
1	Süüria	Kreeka	Märts 2016
1	Jeemen	Kreeka	Märts 2016
Kokku 161			

Allikas: Vabariigi Valitsus, 2017.

Lisa 2. Intervjuu küsimustik ekspertidele

Teadlikkus sisserände temaatikast:

1. Mil viisil olete kursis Euroopa immigratsiooni mõjutavate teguritega maailmas?
2. Kui aktuaalseks peate sisserände teemat Eestis, Pärnus.
3. Mis on teie arvates olulised uude ühiskonda integreerumise tegurid?

Pakutavad teenused ja toetused sisserännanute integreerumiseks:

1. Kui palju teate sisserändajatele pakutavatest kohanemisteenustest?
2. Kui teadlikud olete sisserändajatele pakutavatest kohanemistoetustest?
3. Kui oluliseks peate, et sisserändajad omandaksid sihtriigi keele? Põhjendage vastust.
4. Kuidas saaks olla Pärnu linn toeks sisserändajatele sihtriigi keele õppel?
5. Millist tuge peaks riik ja kohalik omavalitsus Teie arvates veel sisserändajatele pakkuma, et kohanemine toimuks maksimaalselt?

Mitteformaalne kogukondlik integratsioon Pärnu linnas:

1. Kui oluliseks peate, et Pärnu linnas toimuks positiivne kultuuridevaheline kohanemine/lõimumine? Põhjendage vastust.
2. Mida arvate asjaolust, et sisserännanud õpivad/töötavad teiega samas asutuses või et nende lapsed õpivad teie lastega samas lasteaias/koolis?
3. Mida saaksite teie/kogukond ära teha/muuta, et kohanemisprotsess oleks sisserändajatele positiivsem/lihtsam?

Kas soovite teema lõpetuseks midagi lisada, mida ma Teie käest ei ole veel küsinud?

Lisa 3. Inglise keelne intervjuu küsimustik sisserännanutele

Immigration awareness:

1. How long have You been living in Estonia?
2. Did You come here voluntarily/willingly? Please explain.
3. In what way are You knowledgeable about the affects of immigration in Europe?
4. In Your opinion, how actual is the immigration topic in Estonia, Pärnu?
5. What kind of contacts do You have with ohter immigrants in Estonia/ohter part of the world?
6. How important it is for You to be in contact with Your home country? Please explain.
7. What important factors can You talk about, that have had a big role for You in integrating into new society?

Integration support services:

1. In Your opinion, how important it is to speak the language of the country You live in? Please explain.
2. Which organizations can You name, that are active in beneficiaries of International protection and assistance of immigrants?
3. Have You ever had any contact with one of these organizations, if yes, then how was Your experience?
4. How much do You know about the adaption- and learning language program for immigrants in Estonia?
5. How much are You interested of learning Estonian language and are You aware of the possibilities to learn Estonian in Pärnu?
6. How satisfied are You with the availability of services (public services, support services)?
7. How do You get information about functionality in Estonian society?
8. Do You get enough information about functionality in Estonian society? Please explain.
9. In what way are You aware about applying Estonian citizenship?

Non-formal community based integration in Pärnu:

1. In Your opinion what is the hardest factor in getting contact with the locals? How have You solved this?

2. How do You spend Your free time?
3. In Your opinion, is there enough options for immigrants to spend their free time pleasantly in Pärnu?
4. In what way do You think it is important in Pärnu to take place cross-cultural adaption/integration?
5. Have You participated in any Estonian cultural events? If yes, then what have You gained from these events?
6. In Your opinion, what can Pärnu community do to help making integration/adjustment process more positive for immigrants?

Is there something that I have not asked You yet, but You think is important and would like to add for the ending?

SUMMARY

MANAGING THE ADAPTION OF IMMIGRANTS IN PÄRNU

Gerli Sutt

The aim of this thesis is to analyse the measures of the city of Pärnu used to integrate immigrants into Estonian society. The results of the study in question are presented in the form of suggestions to Pärnu City Government to create better opportunities for immigrants to adapt to the surrounding society.

In order to achieve the aim, the author of the thesis set out the following questions:

- How can the community of Pärnu informally help immigrants to integrate into the society?
- What are the main shortcomings in the social field (i.e., social services) that impede the integration process of immigrants?

The thesis consists of a theoretical and an empirical part. The theoretical part highlights the events that have affected European immigration. The statistics and regulations related to immigration in Estonia, the importance of intercultural adaptation, and the factors influencing integration into a new society are described. An important chapter is dedicated to citizenship and the adaptation services and benefits offered to immigrants in Estonia. In the empirical part, the author describes the services and subsidies offered to immigrants in Pärnu city. The author published the study results and the suggestions.

The qualitative method was used to conduct the study, including narrower sampling and idea analysis. Semi-structured interviews were used to collect the data. The sample consisted of five immigrants – two subjects of international protection, two Slavic representatives, and one Brazilian. Of the five experts (two policemen, a refugee therapist, a former refugee support person from Pärnu, and two community representatives), all had previous contact with immigrants.

The results of the study show that the issue of immigration is very relevant in Estonia. According to the respondents, more and more foreigners, who are obviously not tourists, are moving to Pärnu.

The study found that friends help integrate into a new society, which all the immigrant respondents noted. Important is the fact that immigrants need to be motivated to integrate into a new society. In order to contribute to the immigrant community, the society must be ready to accept immigrants. According to the respondents, Estonians should be more open-minded and friendly to other nations to facilitate the integration process.

The respondents were of the opinion that the acquisition of the language of the target country is necessary but not primary to those who are fluent in English or Russian (these languages can be used for communication in Pärnu). In the opinion of the respondents who have participated in the study, the language of the target country provides opportunities to find a better (professional) job and create deeper relationships. A negative aspect was revealed – the immigrants were not provided with the information about language learning opportunities at the time of arrival in Estonia. So far, the contribution of the state/local government has been insufficient in terms of language learning opportunities for immigrants, as the latter are simply not aware of the opportunities for language learning in their area, and have no opportunity to practise the language.

The responses of the immigrants and experts revealed that the immigrants are not aware of the relevant services and subsidies offered in Pärnu. The only ones aware of the services and subsidies available were refugees with a support person. The study results conclude that the respondents' lack of knowledge about the services/subsidies shows the inadequate contribution of the state/local government in this field. In terms of availability of services/subsidies, immigrants are angered by the unfriendly attitude and incompetence of the officials in forwarding the information they need. According to the respondents, the officials dealing with them are not able to answer their questions, nor can they refer to someone else who could be helpful in these matters.

The task of the local government is to introduce Estonian culture and people to immigrants and to raise awareness on the subject to minimise the fears in locals through the media. It is believed that the number of refugees arriving in Estonia is not high and in

proportion with the population numbers, which means that migrant integration into Pärnu society is possible. To do this, the state needs to change the negative attitudes of Estonians towards refugees. If integration does not take place, it will be difficult for both Estonians and refugees to live together in Estonia.

Establishing contact with local people is considerably easier for the immigrants whose appearance is similar to the appearance of Estonians. Prominent appearance causes fears and contradictions in locals, the expression of which is often too straightforward. Adaptation between cultures is important for immigrants; it is vital to value friendship and mutual respect despite one's race.

All the respondents agree that immigrants should not be treated with bias. It is natural that they should work in the same institutions as locals do and that their children will attend the same kindergarten/school. The respondents believe that this fusion is positive, more like.

Based on the results of the study, the author made the following suggestions to manage the process of migratory adaptation:

- Introducing services and subsidies to immigrants should take place immediately after their arrival in Pärnu, carried out by the local government;
- Ensure state training for the local government officials who encounter immigrants in their work;
- The local municipality should be given the task of providing immigrants with language training programmes, with the possibility of language practise. The local government would be to find suitable language teachers and organise a course, but the state will support it financially;
- Various projects – the third sector can support the integration of immigrants by launching and implementing projects if the state establishes a programme that allows the local government and the third sector to apply for the funds to support such services and events;
- Self-realisation opportunities for immigrants – implementation of various workshops by the third sector, financed by the state.

This topic could also be further explored in the coming years as the issue of immigration is relevant in Pärnu. The author believes that it is possible to find solutions to the issues identified in the analysis of the study results – the author's suggestions to improve the process of managing adaptation of immigrant refugees in the city of Pärnu. The state should take care of its people for the community, in turn, to be a source of support for immigrants. According to the author, the study questions were answered and the aim of the thesis, achieved.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gerli Sutt,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Sisserännanute kohanemisprotsessiga toimetulek Pärnus,

mille juhendaja on Liina Käär,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 16.05.2018